Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 27 ОКТЯБРЬ, 1981 ШУ. ● № 128 (6518). Мах 2 кап.

Л. И. Брежнева «Шпигель» яхача журнала кулгалхой тIаэцар

26 октябре КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Кремле тIайийцар «Шпигель» яхача малхбузенгермански журнала издатель Р. Аугштайн, журнала керттера редактор И. К. Энгель, редакце кхыча мехкашцарча отдела заведующи Д. Вильт, хIаьта царца доттагIлен хьале къамаьл а хилар.

Къамаьла юкъе дакъа лоацаш хилар: КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. М. Александров, КПСС ЦК дунен халкъашта юкъерча информаце отдела заведующи Л. М. Замятин, КПСС ЦК дунен халкъашта юкъерча информаце отдела заведующе заместитель В. М. Фалин.

(ТАСС).

Парте бечa идеологически, политико - массови балха юкъе белгала моттиг дIалоац гойтара агитаце. Тахан вайна вIаьхла хила йиш йий-хьогI аьнна хет вай предприятеш, колхозаш, совхозаш, улицаш, майдаш лозунгаш, транспаранташ, диаграммаш лаьноша йоацаш. «Юхадийцадалар» яхача ший книжка тIа КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева яздаьд: «Вайна эш гIулакх чакхдаккхара ших оарцагIболла тIехьехамаш, цифраш, даташ, инженерий - новаторий, стахановций, керттерча профессех болча болхлой цIераш тIейола плакаташ. Эшараш я, оалаш ма хилларе, даим аьнна чIоагIбаьрий араш я йоацаш, тахан социалистически яхье тIа-тIа керда коталонаш йоахаш барий цIераш».

Республика столице а районашка а кIезига яц чулоацам болча а хоза товча тайпара вIаштIехьъяьккхача а гойтара агитацеца кийчъяь предприятеш, боахамаш, организацеш, учрежденеш. Цар керттера

ГОЙТАРА АГИТАЦЕНА — ХАДДАНЗА ТЕРКАМ

теме я КПСС XXVI съезда решенешцара, парте Центральни Комитета сопамешцара керттера указанеш. Цу даькъе дукха дика хIамаш дувца йиш я «Красный молот», СССР 50 шу дизара цIерагIча химически, Вознесенски газ чакхйоаккхача, Грозненски локомотивни депох, Шелковской района «Путь к коммунизму» колхозах, «Шалинский», «Кавказ» совхозех. Укхаза гойтара агитаци хьадда лостам болаш я, из хан- ханнахьа хьалхашка уттача декхарашка хьежжа эргайоахаш тоаю. Цу гIулакха лаьрхIа тIехьожам, доаттабергбола советаш вIашагIъеххий укхаза, балха художникаш, оформителаш юкъе а оалаш. Цар цехашка, бригадашка ийсвеннача алхха дигарча гойтара агитацега хьежача а къаьгга гуш хул маьхера болаша шерра доаржадара, производства эффективность балха дикали айяра, хIаман кхоми хьурмати дара, яхьо баьнкарий хьокхамаш тIа-тIа доккхагIа хилийтара уж коллективаш тIагIертта къовсам лоаттабеш йолга.

Дика дар гIулакх массанахьа цу тайпара латтаре. Амма, из иштта дац. Цхьайолча коллективай партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш е йоатIа йоакхо еш яц гойтара агитаци лерттIа вIаштIехьъяккхара, из наьха безам тIагIоргболча тайпара кийчъяра, ширъьнинех тишъеннех лозунгаш, плакаташ кердачарца хувцара. ХIаьта дукххача хана цхьа лозунг йоаллаш хилча цунгахьа кхьметтел дIахьежа безам хилац наьха.

Цу тайпара кхоачамбоацараш нийслу Нохч-ГIалгIай химически, «Металлист», МагIалбикерча кирпичнаькъеча, «Ачалуки» яхача минеральни хий деча заводашка, Грозненски горплодоовощторге, «Грознефтеоргсинтез» объединене АТХ, Наьсарерча «Маяк» совхозе, РСУ, цхьайолча кхыча предприятешкеи боахамашкеи. Укхаза гойтара агитаци кийчъе керттерча даькъе доиххий цIейш хьатIакхоачача денашка тохалу. Цул тIехьагIа из гIулакх дукхагIйолча хана тесса дут. ХIаьта парте вайгара дIадех из болх шийхьдда система йолаш, еаг дикагIа къахьегара тIахьехиш, цун кхетам дулга комплексно оттадеш, хIара коллектива, участка хьалхашка латтача декхарашца айхха бувзаш, вай ханарча агитационно - художественни средствах шерра пайда ийбеш вIаштIехьбоаккхилга.

Вай мехка цхьайолча предприятей кошаIарашка дIачувоалача кхь тайпара бос болча сердалоица хьалсогаш йола таблош я. Иштта, смена дIайолаялалехьа 10 минот хьалха хьалсогалу сигала беса яр: «Шо хиннахьа шоай балха хьадаьхкад. Къахьегаме кайила шун!». ХIаьта ших минот хьалха хьалсогалу IажагIа бос бар: «Сухалбелаш, балха тIехьа дица тарлу шо! Смена дIайолаяла езача хенига сахьата тIаьск кхаьчача цIечи бес яр кхераш тIатуаса йолалу: «Шо балха хьадяхка тIехьадисад. Новкъосташта хьалхашка бехке да шо!». Е хьаьнаргъя вай укх тайпара лозунгаш: «План — закон, из кхоачашъяр — декхар, тIехкхоачашъяр — сий!», «Дац ма делахь: тахан тоъамбаь Iе йиш яц корма кхоачашъярах, продукци хьалхарча сортах дIалларах — пайдали материалаш кхое а Iовиинала веза хьо!». Шеко яц, цу тайпарча гойтара агитаце ший дика аьлийн ца еш юсарг яа хиларах.

Вай дуьцар кхетаде дагIац цу тайпара таблош, лозунгаш массанахьа вIештIехьдаха оарцагIбовла беза, аьнна. Керттера дар фуд аьлча, из да хIара коллективе даим цхьаттара йоацача, ший тайпарча формаехи методехи пайда ийбе гIертар, цу даькъе эггара пайданегIа бола некъ лацар. ХIаьта из дерригаш тIадерзадаь хала деза саг ший къахьегама лоархIам кIоаргIа бовлаш, юкъара декхар баьхан ший бекхтоккхам кхетабеш хилийтара.

Цхьайолча предприятешка, организацешка кIезига хилац йоагIача а ца йоагIача а хьалийтта лозунгаш а кхьдола тIахьехамаш а, бакъда, цар чулоацамга хьежача уж эргаш хилац моллагIча общественни моттиге нийслуш долчарел. Цу тайпарча гойтара агитацех хайра пайда баргбац.

Бакъахьа хIама лархIа доагIа вах эггара дукхагIа гулвалу, дIа-юха ухача моттигашка хоза тоаш кийчдаь коллективай социалистически декхараш, сийлен улгаш, аллеш, яхье котбаьннарий опыт йовзийта, шоайла къовсам лоаттабеча коллективай хьокхамаш вIашшан нийсдеш хьахьокха стендаш хулга IадашIдечар дер.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша хаддаза теркам тIаьхийта беза шоай коллективашкара гойтара агитаци хии - ханнахьа кердайоаккхаш хувцара, цун чулоацам а кхоа дIадеххача тайпара хилийтара, цу гIулакхага массе хана хьокаргйола актив вIашагIтохара, эша материалаш рузкъен царна лоаттадара.

Иттех ди даьлча вай дездергда Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 64 шу дизар. Советски наьха эггара бочагIа долча цу цIейна укх денешке а хоза кийчъяь дIаоттае еза вай улицаш, майдаш, предприятейи боахамийи генахьъара а чура а моттигаш.

ТIадоагIача шера гурахьа белгалдоаккхаргда вай НГIАССР хьаяь 60 шу дизари Нохч - ГIалгIайче ший хоIамагIа Россех дIекхийтта 200 шу дизари. Цу юбилей лоархIаме ше из барра хьегойтам йола гойтара агитаци хIара коллективе а ших бахача а хулга Iалашде деза.

Сийлахь-боккхача Октябра сийна

Итт бетта план тIехкхоачашъяьй

Производства эффективности балха дикали лакхъяра тIехьа «ХIара балха дийнахьа хьадер дукхагIа хилийта!» яхача девизах вай республике эггара хьалха социалистически яхь дIайолаяьча «Оргтехника» производственни объединенена чуйоагIача Грозненски «Электроприбор» яхача завода коллективо къаьстта дика къахьег цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера. Планал совгIа продукци арахецара, къахьегама овсарле лакхъяра. Сийлахь - боккхача Октябра 64 шу дузача цIея сийна тIайийца декхараш толамца кхоачайдаьд цо. Пачхьалкхен планел совгIа арахийцай 12 эзар сома маьха нормативно - цIена продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани шиъ ахи процент тIехкхоачашъяьй.

Октябра цIейна дика къахьегама совгIат а кийчдеш, хIанзалехьа шеро план кхоачашъярах рапорт деннад предприятерча 120 болхлочо 7 бригада коллективо. Царех я Болдырев Дмитрий Иванович, Степанов Виктор Александрович, Чумаков Виктор Иванович, кхыбараш керте латтача резчикий, штамповщикий - маладочиний, слесарий - сборщикий, токарий бригадаш. Эггара хьалха шера план кхоачашъярех ба коммунистически къахьегама ударникаш фрезеровщик В. П. Галимзовский, Н. П. Илларионов, токараш В. И. Цьбин, В. П. Суровецкий, кхы дукхабараш а. Белгалдаккха дезаш де уж берригаш а шоай тамагIа а долаш тIехдика мара продукци ара ца хецаш хилар.

* * *

«ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизах шерра социалистически яхь йоаржаьча Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода дукххача установкай, цхьайолча цехий коллективаша башха-дика къахьегама толамаш я даьха дезду укх шера Октябра деза цIей. Церна юкъе хьалхалаттачарех я Гасанов Заид Юсупович керте латтача № 43-4 йолча установка коллектив. Ах бутт совгIа да я цо итт бетта заданел совгIа продукци арахеца. Иштта дика къахьегаш ба Седяков Павел Александровича кулгалдеча ЛЧ-35 яхача установкай Воликов Иван Николаевич керте латтача № 11 йолча цехен коллективаш. ХIанзалехьа итт бетта планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцай итташ эзараш сомий маьха продукци. Ханал ах бутт хьалха мехкдаьтта продукци арахецара пачхьалкхен план кхоачашъяьй Сангариева Сапият Хасиповнаи Елагин Николай Владимировичи керте латтача шин установка технологаша. Ер бутт бовлехьа планал совгIа цир арахецаргъя эзараш тоннаш мехкдаьтта продукци.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

Хьаьнала къахьегаш болах дукха ба Горлиеводски УБР-е. Царех цаI ва итт шу совгIча хана укхаза болх беш вола газоэлектросварщик Светличный Николай Георгиевич. КIезига яц цо хьинаре дакъа а лоацаш вIашагIъехка буровой вышкаш. Николай Георгиевича хьалу балхаш массала дика а тешшаме а да. 40—50 процентах лохагIа сменни декхареш цо тIехкхоачаш ца деш ди дIадолац. Сий ду дикача специалиста цунца цхьана къахьегачар а. Из ва коммунистически къахьегама ударник, социалистически яхье массала а хьалхалаттар.

СУРТА ТIА: Н. Светличный.

Н. ОКАРОВА сурт.

ДИКАЧА НАХАХ

Ветерана ираз

ДIаул шераш. Уж дIа ме ух кIезигдуш латт вай мехка баха Даймехка Сийлахь-боккхача тIеме тIа даьнна лаьцараш. Дукха бац уж «СССР 50 шу дизара» цIерагIча химически завода болхлошта юкъе а. Царех цаI ва укх заводе 25 шу совгIча хана къахьегаш вола тIемен къахьегамен ветеран Приходько Василий Демьянович.

Хала вахар никъ бенаб цо. Революци хинна дукха ха яьалехьа комсомолец хул эIамигача сагах. Хала ха яр из. Дукха халонаш ловра мехко. Дира къовсам лоаттабора бандашца, цул тIехьагIа, коллективизаце шерашка, кулакий вуламерча гIулакхашца. Хьинаре даьгъа лоац цига Василий Демьяновича. Граждански тIом чакхбаьнначул тIехьагIа из вода г. Николаеве ший воша волча ваха. Цига ВЛКСМ горкомо хьожаву из керда совхоз вIашагIйоллача болх бе аьнна. Дот раьза а долаш тIевац Василе шийна тIадилла гIулакх. Аттадацар юххьанца, шелал, моцал ловш палаткаш чу бахар къона коммунараш. Барто, цхьоагIоно, вIашш гIо-новкъостал даро вIаштIехьдалийтар лоацача хана керда совхоз вIашагIйолла.

Хала яле и, цхьаккха хIаман тара йоаца ха яр из. Къоначар кулгаш чIоагIа эшар мехка, цудухьа шоай низи хьинари ца кходеш къахьегар кагийча наха, хIаьта тIах аьнна вола денал дола эIамига саг зув массане а, из хоржа кагирхоша шоай комсомольски организаце секретаралла.

1933 шера Цхьа Эскаре гIулакх де тIавех Василий, Юххьанца из хул Тбилисе сержантски школе дешаш, цул тIехьагIа из хьожаву Ленинграда юххерча Петергофе МВД политболхлой школе.

ХьатIакхоач бирса 1941 шу. Цу хана Василий Демьянович нийслу Кавказе. Сийлахь-боккхa Даймехка тIом хьайнача хана Грозненски мехкдаьтта дIадаккха лаьрхIача гитлеровски гIаьрахоша духьала эттача № 82 йолча стрелкови дивизе бIухошца вар къона политрук. Гроздне гаьна доацаш хиннача тIемашка майрал, денал гойт В. Приходькос. ХIаьта цун тIема никъ Польше кхаьчача чакхбоал. Василий Демьяновича гойтача денала мах ба цун наькха тIа лепаш йола ЦIеча Байракха орден, ЦIеча Седкъа орден, дукха медалаш.

...1955 шера укх заводе балха воагIа В. Приходько. Дукххача шерашка профсоюза завкома член, пропагандист волаш къахьег цо. Шийна балха говзал дIахьех кагирхошта, дукха къахьег цар политически сакхетам айбеш. Ветерана дагара иргйоаца юбилей саьир укх деношка заводе. Из дар Василий Демьянович парте мугIарашка этта 30 шу дизар. ЦIенача дег тIара цун ловца баьккхар завода болхлоша.

1979 шера пенсе вахачул тIехьагIа, цIагIа воагIа а ца вена, юха а ший коллективе къахьега вера Василий Демьянович.

Р. АУШЕВ.

Гуйран балхаш сихде деза

Ялат дIадера балхаш дика леладу Шалински района «Предгорный», «Серженюртовский», «Шалинский» совхозашка. Цига ший ханнахьа дIаде доладаьд из. Цудухьа цу боахамашкара механизатораш из бехктокхаме болх чакхбаьккха бовла а боахь.

Халахете а, района кхыча боахамашка ший ханнахьа ялат дIадера йоакхо яьац. Цу гIулакха лаьтта хьалкхе а кийчдаь ца хилларах геттара тIехьадалийтад уж балхаш «Октябрьский» «Зори Кавказа», «Джалка», «Курчалойский», кхыча совхозашка. Дика хьувкъам болаш цу совхозашка ялат хьахург ма дий аьнна доглоахилга яц.

Кхы цхьаькха а да укхаза белгалдаккха дезаш. ДогIаш цIезига делхарах лаьтта чIоагIа докъаденнад. Цхьайола совхозаш хиш декха лаьтташ доаш я. Ялат дика хьалтIадалийтара, цунга низ болийтара тIоадал эш. Цу гIулакха а эшараш дац совхозашка. Ха дIа а ца йохийташ догIай хьасапе хий тоха деза кхашка.

Уж кхоачамбоацараш сиха дIа а даьха дерригa низаш оарцагIдаха деза ялат дIадера балхаш лоацача хана чакхдахара, тIадоагIача шера дика хьувкъам болаш ца хьалкхедара.

М. ЭЗЕНДИЕВ.

ЯХЬЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера къаьстта доккхий толамаш довхаш къахьег Назрановски района «40 лет Октября» совхоза хьайбаш леладераша. Укх шера нийс бетта планагIа 1080 тонн дIаяла йоагIаш пачхьалкхена дIаеннай 1117 тонн шура. Укх шера нийс бетта хIара кхоабача Iаттагара 1984 килограмм шура яьккхай е планагIа йоагIачул 304 килограмм дукхагIа. Толаме къахьег цу совхоза хьайбаш леладераша октябрь бетта а.

1980 — 1981 шерашка хьайбаш толаме Iангара лахара, цар продукташ дIаллара пачхьалкхен планаш тIехкхоачашъяра совхоза КПСС ЦК, Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота еннай.

Нийс бетта баьча балха итогех совхоза фермай коллективашта юкъе лаьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай № 3 йолча къоначa специалиста Аушев Iаьлас кулгалдеча ферма коллективо. ПланагIа 358 тонн яккха йоагIаш 415 тонн шура яьккхай цо, хIаьта цу юкъа соахкарчул 41 тонн пачхьалкхена дукхагIа дIачу а еннай. Из толам баьккха ферма коллектив республиканский газеташ тIа чIоагIдаьча Сийлен улга тIа яьккхай.

Яхье шоллагIа моттиг яьккхай № 4 йолча комсомольца Яндиев Абос кулгалдеча ферма коллективо. Дика хьокхамаш гойт Дзауров Саварбикен Гелисханов Iаьласи кулгалдеча № 2, 1 йолча ферма коллективаша а.

Республике цIи хеза доярхаш ба совхоза фермашка къахьегаш. Царех цаI я № 4 йолча фермера Даурбекова Зина.

Шера планагIа 2500 килограмм яккха йоагIаш укх дIабахача нийс бетта хIара шеттача Iеттагара 4210 килограмм шура яьккхай цо. Е шу чакхдалалехьа 5 эзар килограмм яккха лерхIаш я хьинар дола доярка.

ТIа-тIа дукхагIа шура йоаккхаш балхаш ду № 3 йолча ферма доярхаша Дзаурова Мадиатен Кодзоева Хадин, № 4 йолча ферма доярка Балхаева Дуге, № 2 йолча ферма доярка Гасанова ПаьтIамата, кхыбараша. ХIанзале кхоачашъяьй цар шоай шера планаш.

ХIаьта совхоза хьайбаш леладераш колхозаштеи совхозаштеи юкъе лелаьча республикански социалистически яхье котбаьннараш а лаьрхIа республикански газеташ тIарча Сийлен улга тIа баьхаб. Сийлахь-боккхача Октябра цIейна баха ма боагIара накъабаха кийчлуш ба уж.

Соакха гурахьа а укх шера бIаьсти а дукха культураш дIайийнаьр доакъара лаьрхIа, доахана консерагIа сапна моша доакъар хургдола гIулакх дир. Къаьстта боккха теркам тIабахийтабар механизатораша дукхеи хьинен доакъар луш йола культураш дIаера, лерттIа Iунал деш хьалхелра, йо ца йойташ чуэцара. Доакъара чуийцай 650 гектар люцерна, 800 гектар рапс, 535 гектар кени горохи, массехк бIаь гектар хьажкIаш.

20 октябрь хьатIаотташ укхаза кийчъяьй 13200 тонн силос, йол — 210, сенаш — 2016, ча — 4200, баьца хьоар — 98 тонн. ХIанз чуэцаш латтача хьажкIий гIадмех кхы тIа 3 эзар тонн силос кийчъю. ТIакха дерригa кийчдаь доакъар 22722 тонн кул планагIа кийчде, дезар 20200 тонн долаш. Лоацца аьлча, шоай хьайбашта дика кхоачам баьб совхоза механизатораша.

Лаьтташ, ойхаш, мекхаш доахаш, фу дIадуви, доакъар Iалашдеш хьинар ца кходеш къахьег Хучиев Зелимхана, Евкуров Руслана, Кантыпиев Амира, Гадиев Мувсас, Мерешков Махьмада, Олигов Илеза, Зурабов Михаила, Гасаров Iийсас, Албаков Юсапа, Кодзоев Баьхьаудина, Евкуров Жабраьила, Гелисханов Юсапа, кхы дукха совхоза башха-дикача болхлоша. Варнал ала доагIа уж балхаш дика чакхдоахийтача совхоза керттерча агронома Чумаков Махьмада а.

КПСС XXVI съезда исторически решенеш толаме кхоачашъяра, хьайбай боахам кхы тIа дегIабоалабара, цун продукташ мамогга алсамъяра дерриге шоай низаш оарцагIдаьккха къахьег а ф боахк совхоза болхлой.

Агротехнически дикагIча денешка рапс дIайийнай 500 гектар, дIаоеш латт кхыйола культураш. Тешшаме лард йолл бIаьсти хьайоаллаше а деттача доахана моша доакъар хургдолаш.

С. АУШЕВ.

ЗЯБЬ — ХЬУВКЪАМА ЛАРД

Юртарча къахьегамхоашта кхаьнера балхаш эггара сихдеш ха я гуйра. Лоацача хана хьеккIаша дуген чуийца деза, ялаташ кийчдара планаш кхоачашъе, шекара свеклаш, баьцадаьраш, коартолаш чуэца, тоъал доакъар Iалашде, фу дIаоттаде, гурахьа дуа ялаташ дIаде деза. Цхьабакъда, кхы царел кIезигагIча лоархIаме гIулакх дац 1982 шера бIаьстан юкъе юргIолча культурий дика хьувкъам кхебара аьттув бола хьалаш вIаштIехьдехар а. Деш дола къамаьл, эггара хьалха, бIаьстан юкъе культураш дIаюргйолча дерригача лаьтта колхозашен совхозашен зябь ахарех да.

ДИКА АЬХА зябь боккхача лоархIаме я тешшаме лакха хьувкъам кхебара. Аьлча кхоачам ба, ший ханнахьей дикей кийчдаьча лаьтто хIара гектара тIара совнагIа, кIезигагIа елча а ши — кхо центнер ялат тоъал дукха шекара свеклаш, генараш, коартолаш лу. Республике хьалха аьхача зябо бIаьстан юкъе даьча оахамца нийсйича, кхоалагIа дакъа лакхбу ялата хьувкъам, хIаьта йоачан йоацаш кхиначa шерашка шозза дукхагIа лакхбу из.

Зяба лакхха мах бу хьалха латтача боахамий коллективаша — Сунженски районерча «Путь к коммунизму», «Победа» яхача колхозаша, Мичурина цIерагIча, «Гудермесский», «Самашкинский» совхозаша, Назрановски совхоз - техникумо. ХIара шера гектара тIара 30—32 а кхы дукхагIа а центнер ялат доахача дукххача кхытар. Иштта вIаштIехьдоал из ялаташ чуэцаше а юхкаш телаши тIагIоллара тIоа кIалтIабоаккхаши лаьтта тоадендаь. Цо йиш хулийт хьувкъама эша тIоадали хьознали лаьттанца дукхагIа Iоае. Цудухьа цу боахамашка хIанзале а аьха яьннай 85—90 процент зябь. Гурахьа лаьтта кийчдара балхаш мамогга сихагIа чакхдаха гIерташ да Ачхой - Мартановски, Ведемски, Малгобекски, Надтеречни, цхьайолча кхыча районий боахамаш. Толам баккхара гIо ду нпатовски методах къахьегам вIаштIехьбаккхаро.

Шоашта бIаьстан юкъе дIаюргйолча хIамашта хоададаьча лаьттах ах совгIа дар аьха яьннай Грозненски района Ленина цIерагIеи 1-ча Мая цIерагIеи, Ведемски района Ленина цIерагIеи Орджоникидзе цIерагIеи, Ножай-Юртовски района А. Шерипова цIерагIчеи Калинина цIерагIеи колхозаш.

Цхьабакъда, белгаллакхаьнза далац, бIаьстан юкъе ялаташ дIадуврголча лаьтта хьувкъама тешшаме лард йоллара йолча торонех кхоачам болаш пайда эцац республикерча цхьайолча колхозашеи совхозашеи. Лаьтта ахара балхаш мела лелаш хиларо йиш йохаю. Масала, Шелковской районерча «Путь к коммунизму» яхача, Ленина цIерагIча, «Червленский» колхозаша безача маьха да дукха харара ялийтай. 18 октябре кхаччалца цхьа гектар зябь аьхаяцар цу колхозашка. Лаьтта ахара болх геттара шортига лел Сунженски района цхьадолча боахамашка. XIX-ча партсъезда цIерагIчеи Кирова цIерагIчеи колхозаша 40 процент а аьхаяц зяба, хIаьта «Серноводский» совхозо — 30 процент мара.

ХIанз а дIа-юха хьайна ца боалаш хьуаз «Джалка» яхача совхозе. Масала, планах йоагIачунца нийсйича 35 процент мара зябь аьхаяц цига. Лаьтта оахача тракторех 80 процент совгIа яраш трактористаш боацаши ехан латт. Воча хьал тIа латта зябь ахара болх тоабара деш цхьаькха а хьда хIама дац совхоза директора нов. Далакова. Лаьтта оаха тракторaш балха араялийтара, царга шин сменагIа болх байтара ер ца дий аьнна хIама деш яц нов. У. Ахмадович керте латта совхоза инженерно - технически служба. Цу совхозе кхоачаш 20 процент а дIадийналац гурахьа дуа ялаташ, хIаьта цу гIулакха эггара дикагIа йола ха 20 октябре чакхъяьннай.

Ховш да, кхай тIа группови методах болх беш хилча техникех пайда дикагIа эцилга. Къахьегам дукхьал иштта вIаштIехьбаккхарах йиш хилар Наурски района колхозийи совхозийи дуккха а дукхагIа дола лаьтта зяба аьха даккха, хIаьта ерригача районе из болх 7-гIа ноябрь хьатIакхоачаш чакхбаккха лаьрхIад цар. Нэзморг ала йиш яц цу юкъа 500 гектарал кIезига совгIа мара лаьтта ца айхача Шелковской районе боахамий механизаторех. Зябь ахара балхаш кхы дикагIа лелац «Грозненски шурий», «№ 1 йолча шурий», «Гехинский», «Горец», «Лермонтовский», «Маяк», «Назрановский» кхыча совхозашка а.

ХУРГБОЛЧА хьувкъама лард йоллача эттача чоалхаеча хьало дIадех дерригa кхоачамаш оарцагIдоахилга. Царех цаI — лаьтта оахача агрегаташка бийсанна а тIехьа болх байтар. Цхьабакъда, халахете а, мала чубизачул тIехьагIа дукххача боахамий яхашка Iимад хилац. Масала, юрта боахама министерства колхозашкеи совхозашкеи шин сменах болх беш 1580 трактарех 112 мара яц. 50 процент совгIа йола трактораш трактористаш боацаши ехан латт.

Цхьаькха зябь ахара кхы кIезигагIача лоархIаме боаца кхоачам — «Беларусь» яхача марках йолча трактораш оахам дайтар. ХIанз дукххача моттигашка лаьтта оахачарна юкъера дIаьльхай уж — царел низ болашагIа яраш и унхаза-м аьнна. Из нийса дац.

Лаьтта сихагIеи дикагIеи кийчдар лаьтта оахача лелаеча технологех, механизаторий къахьегам вIаштIехьбаккхарах тийша да. Цудухьа хьалха латтача боахамий опытага а хьожаш, массе метте вIашагIйохна еза лаьтта оаха комплексни механизированни отрядаш.

Гурахьа кхашка балхаш деча хана даьсса уллача лаьттан хIара квадратни метрах пайда эца, аьсса ада, ахаиза йиса моттигаш, ца эша наькъаш, кюветаш аха еза. ХьалхагIа оахама юкъе даьха хинна лаьтташ юха юкъеюаладе деза. Цу балхо совнагIа ялата, баьцадаьрий, шекара свеклай, доакъарий, лаьттанцара йоалача кхыча продукце бIаьш тоннаш хургья.

Мелла хала дале а, зябь сихагIа кийчъянза яргъяц еррига колхозашкеи совхозашкеи.

Х. ЯЛХАРОЕВ, НГIАССР юрта боахама министерства керттера агроном.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР Лакхехьарча Совета мандатни комиссе шиъ аргІанарча заседане ладийгІар республика жилищно - коммунальни боахама министра, Грознески района № 72 йолча Комсомольский округе гІолларча Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата А. К. Зязина республика жилищно - коммунальни боахама министерствос харжархой наказаш кхоачашдарах а ший хоржамий округе цо беча балхах а баьча хоамага.

Комиссе заседане белгалдаьккхар, жилищни а коммунальни а боахам дегІабоалабара даькъера харжархой наказаш кхоачашдара республике дикка дукха болх баьлга. Цо торо хиллйтар бахача наха коммунальни гІуллакхаш делга тоаде, городийи юртийн куц-сибат, санитарни хьал тоаде.

ИттлагІча пятилетка шерашка коммунальни объекташ хьалъярга дІадахийтад 49 миллион сом е планал 16 миллион сом дукхагІа. Болх бе йолаллийтай 103 километр хиипровод, 24 километр канализаци, 204 километр газопроводаш.

Грозне болх бе йолаллийтай троллейбус. 42 километр бІаьха ба цун никъ. Урус-Мартане, Ачхой-Мартане бачеш хьалъяьй, г. Аргуне — прачечни.

Город Грозне Старопромысловски районе баха нах хица дикагІа Іалашбара 26 километр бІаьха хиипровод йиллай. Самашкинскии Старосунженскии хий Іоадеш йола моттигаш шеръяьй. Города Гудермеса центральни даьнъ тІарча хиипровода реконструкци еш латт, хІанзале 18 километр йилла яьннай. Городе Назране, Ножай-Юрте, Карабулако баха нах хица дикагІа Іалашбара дукха балхаш даьд. ХІанз Шаьла юллаш латт сметин мах миллион сом доля хиипровод.

Юрташка газ чуйиллара дош къовстадеш да. Республика бІарчча хьийцача 78 процент газификаци яьй, хІаьта городашкен болклой посёлкашкен — 92 процент, юрташка — 72 процент. Газ чуйиллий Урус - Мартане, Гермечукс, Долакх-Юрта, Эккажкъонгий-Юрта. Балонашкара газ кхухь Советски, Ножай - Юрта, Ведана районашка.

Грозненски трамвайно-троллейбусни управлене болхлошта лаьрхІа 140 моттиг йола берий беш хьалъяьй. Совхоз хьалдаьча 70 квартира йолча цІагІа баха хайшаб город Грозне жилищно-коммунальни боахама болхлой.

Город Грозне Заводской района магистральни улицаш тІара машинаш кІезигъяра керда никъ биллаб, В. И. Ленина цІерагІча культура Двореца юххей Ленински проспекта тІей гІашлошта путепроводаш яьй.

ЦхьайтталагІча пятилетке дикка дукха рузкъа хьожаду городашн районии центраши тоаяра, наькъаш дахкара, жилищно - коммунальни боахам дІахо дегІабоалабара, харжархоша даь наказаш кхоачашдар духьа.

А. К. Зязина комиссе членашка аьлар, кхоачашде аьнна республика Министрий Совето хьатІанийца харжархой дерригa наказаш жилищно - коммунальни боахама министерствос кхоачашдергда, аьнна.

Заседане белгалдаьккхар, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата А. К. Зязина ший округерча харжархошца айхха буазам лелабелга. Республика Лакхехьарча Совета сесси хиинача тІехьагІа харжархошца вІашагІкхет из, тІаийца соцам царна дІабовайт. А. К. Зязина хражархой тІаийбу, из каст-каста хул халкъа депутатий Комсомольски юрта Совета исполкоме, харжархой наказаш кхоачашдара, школана ремонт еча цуна новкъостал ду. Цо гІо дарах юрта хьаьяьй газораспределительни пункт, 6 километр бІаьха газопровод, газ чуйиллай 126 цІагІа, хІаьта балонашкара газ кхухь 240 цІен.

Заседане иштта дийцар хоржамий округа территоре тІа уллача колхоза балха цо терко еш хиларах. Республика жилищно - коммунальни боахама министерства болхлоша колхоза гІо дир юртбоахама балхаш деча.

* * *

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР Лакхехьарча Совета планово - бюджетни комиссе дийцар «Экономически а социальни а дегІаахара планаш кхоачашъяра, района бюджет кхоачашдара Сунженски района халкъа депутатий Советаша беча балхах дола дош.

КПСС XXVI съезда решенешка, моттигерча Советех долча законех хьалхе а лелаеш Сунженски райисполкомо, халкъа депутатий Карабулакски посёлкови, дукхача юртийи станични Советий исполкомаша район экономически а социальни а дегІаахувлара, района бюджет кхоачашдара белгтала болх белга белгалдаьккхар. Уж дешаш дуц Советий сессешка, исполкомийи массазарча комиссейи заседанешка.

Экономически а социальни а дегІаахара план кхоачашъяра тІахьожам лоаттабу дукхача депутатски группашеи депутатски посташеи. Депутаташа социалистически яхье хьинаре дакъа лоац. Царех дукхачар хьаллаьцар республика Лакхехьарча Совете депутатий группа шо-шоай планаш Сийлахьбоккхача Октябра 64 шу дузаш кхоачашъерг тІахьехаш даь кхайкарал.

Боахама планаш, социалистически декхараш, бюджет кхоачашдара даькъера юртий Советий лоархІам лакхбу райисполкомо. ХІаьта цох дукха берат а даьлар. Промышленни продукцена реализаци яра 9 бетта план 101 процент кхоачашъяьй. Район бІарчча хьийцача халкъа эпа товараш арахецара задани кхоачашъяьй. Район лоархІаьй бежан а ков тІарча оалхазарий а дулх, фуаш дохкара 9 бетта планах. Иштта кхоачашъяьй коммунальни бытовойи гІуллакхаш дара план.

Цуна цхьана, комиссе заседане белгал ма даккхара, Сунженски района халкъа депутатий Советаша, царкъа исполнительни комитеташа шоашта еннача боккъонехи полномочехи бизза пайда эцац шоай территореш тІа комплексни экономически социальни дегІаахара планаш кхоачашъяра, дерттІа тІахьожам лоаттабац боахама планаши районни бюджети кхоачашъяра.

Промышленни продукцена реализаци яра 9 бетта план тІехккхоачашъяьяза а соахка цу хана дьнихачох 95 процент мара арахийца яц из. Шура, тха даккхара нийс бетта план кхоачаш ца еш йисай. Планах хІара гектара тІара 23,9 центнер на бола ялат даккха дезача, даьккхар 23 центнер мара яц. ГІишлоп-монтажни балхаш дара, производственни объекташи нах чубаха цІеноши хьалдара нийс бетта план кхоачашъяьяц. Ценхаштта кхоачамбоацараш да бахача наха бытовой, торгови, медицински гІуллакх деча.

БІарчча хьайпцача бюджет кхоачашделга во лелац. Пайда бара 9 бетта план кхоачашъяьй, цхьабакъда, цхьайолча источникех бюджета ахча хьатІаахара план кхоачашъяьяц.

Планово - бюджетни комиссе белгал ма даккхара, уж тайпа кхоачамбоацараш хилара керттера бахьан да халкъа депутатий районни а дукхача юртий а Советий исполкомаша предприятей, учреждений, организацей кулгалхошкара пачхахьалкхен планаш кхоачашъелга доагІача тайпара хьа ца дехалга, тІаийнъ решенеши белгалъяь мероприятеши чакхъяхара боагІача бесса тІахьожам ца лоаттабелга. Цу балха юкъе хьинаре дакъа лацац Советий дукхача массазарча комиссеша. Цар кІоаргга техкац тІехьадисара бахьанаш, тІаийнъ рекомендацеш чакхйоахилга Іалашдац. 1981 шера Советий районни, поселкови, юртий, станични сессешка цхьаь цаІ депутатски запрос яьяц.

ТІаийцача соцам тІа планово - бюджетни комиссе Сунженски райисполкома могадиъ района экономически социальни дегІаахара, бюджет кхоачашдара планаш толаме кхоачашъяр духьа Советий ерригача звеньяй, цар органий лоархІам лакхбара кхы тІа а гІуллакхаш чакхдоахилга. Уж дешаш каст-каста Советий сессешка, исполкомийи массазарча комиссейи заседанешка дуцилга. Царех лаьца хоадам боллаш решенеш тІаийелга, уж чакхъяхара чІоагІа тІахьожам оттабелга.

ТІаийцача решене тІа аьннад, халкъа депутатий Советаша предприятей, организацей, колхозий кулгалхошкара хьадеха деза промышленнии юртбоахамеи производства эффективность лакхъяра, плановии пачхахьалкхени дисциплина чІоагІъяра, къахьегама овсарле лакхъяра, бийдала, материалий, электроэнерги, ахчани къахьегамен ресурсий кхоам бара дукхагІа теркам тІаухийтилга.

Нах чубаха цІеноши, школаш, деша даха ха йоацача берий учреждении, унахцІено лораярех культураи объекташ хьалъяра даим теркам тІалоаттабе боагІа Сунженски райисполкомо.

Планово - бюджетни комиссе Сунженски райисполкома могадир Советий болх район экономически социальни дегІайоалаяра, парте XXVI съезда хьалхашка оттадаь декхараш, цхьайтталагІча пятилетки планаш кхоачашъяра тІаберзабар, Нохч - ГІалгІай АССР хьаяь 60 шу дизаран Нохч-ГІалгІайче шиъ лоІамагІа Россеиа юкъеяхи 200 шу дизаран сийна яьржача социалистически яхье хьинаре дакъа лацар.

Ухтински эксперимент

«Харжархой наказагІа даьд» — уж дешаш каст-каста хаза йиш я Ухте — Тимано-Печорски территориально-производственни комплекса (Коми АССР) йоккхача индустриальни центре. Ухтинцашта хІанз моллагІа дар санна хІама хет нах керда баха ховшар. ТІеххьарча хана укказа «тІехдика» яха оценка а йолаш хьалъяьй нах чуІеча цІеной бІарчча квартал, республике дикагІарех дола быта ЦІа, стоматологически поликлиника, мехкдаьттахошта лаьрхІа санаторий-профилакторий, профессионально-технически училище, массехк школеи берий беши. БІаь эзар саг вахача города кІезига хІама дац из.

Наха чуІе цІеноши социально-бытовой гІуллакхашта йола объекташи хьалъяран эксплуатаце уж дІателаран дола министерствайи ведомствайи хьашташ вІашагІтехад халкъа депутатий Ухтински городской Совето.

Из гІуллакх Ухте дІадоладаьд горсовето УКС — капитальни гІишлошъяра управлени вІашагІа а елла, производственни йоаца ерригa объекташ хьалъяра цаІ мара йоацача заказчика полномочеш дІаенийн цунга. Городе гІирсаш хьалдераш, уж шоватІъа совгІа организаци я, горисполкомо декхаригда яьй гІирсаш хьалдара хьоналъ дерригa ахча УКСага дІателa.

ЦаІ йола заказчик ше хиларах тарра горисполкомо балха стиль хийцай, хьинаргІа довл де йолаенна городе гІирсаш хьалдара. Ерригача предприятешкара дІальхай проектно-сметни балхий отделаш царна меттел хьайиллай «Комигражданпроект» яхача республикански института филиал. Городской Совето шийна дІатІанийцад нах чуІеча цІеной ерригача фонда ремонт ярцеи цуна гІуллакх дарцеи ювзаенна йоакхо, моллагІча ведомствана чуйоагІаш из ле а, цу гІуллакха «Ухтаремстрой» яха трест вІашагІ а елла.

Иштта хьахийнай цаІ йола система. Цу кердача гІуллакхах боала пайда хІара ухтинцана хоалуш ба. Нагахьа санна эггара хьалхарча шера УКСана халла ши миллион сом ахча карадерладе мара мегаьдеце, хІанз цо карадерзаду ткъаь итт миллион сом совгІа.

Халкъа депутатий Ухтински городской Совете тІехдика болх беш я гІишлошъяран гІишлон материалий промышленностан йола массазара комиссе. Комиссена юкъе ва пхийтта депутат — гІишлон организацей болхлой, кулгалхой. Депутаташа тІахьожам лоаттабу чуІе цІеноши, торговле, коммунальни боахама, быта служба объекташ хьалъяра.

СУРТА ТІА: массазарча комиссе заседане.

С. ГУБСКЕ сурт. ТАСС фотохроника.

ЯКУТЕ школаш-интернаташ

Якутскана бІаь километр гаьнача Мохсоголлох яхача посёлкерча 1100 дешархочоа лаьрхІача йоккхача школа-интерната корпусаш дІайхьа хьуна юкъе ягІа. Юххе хьатІаэттай цуна тайга. Вокх оагІорахьарча лакхача берда тІара итташ километраш гаьна гуш яр сигал бесара кІур тІалатта Лена яхача хозача хин йистош я.

Якутски АССР просвещене министра заместитела Горбатюк Бориса дувц:

— Мохсоголлохски яр санна йола школа-интернат шийтта я Якуте. Уж я Гаьнарча Къулбаседе автономни республика юкъамоттигерча районий городашкеи йоккхийча посёлкашкеи. Шерра яьржа я иштта 30—70 сага лаьрхІача бархІ шера дешачей юкъерчеи школашкара йоккха йоаца интернаташ. Уж 280 я хІанз укх сахьате. Уж къаьстта хиланза аргІоацаш я Іалаьмате йоккхий аренаши (СССР территоре ворхІлагІа дакъа) баха нах геттара бекъа беннии бахачеи Якуте хьалашка.

Цхьайолча школашка - интернаташка хаьдда йола специализаци йолаш я. Масала, Чурапчинскерчуча гулдаьд ерригача республикера лоІамагІча кІалтохаргах леташ дола бераш. Якуте керттера спорт я из. Цу школе кхеваь ва шоватІъа совгІа СССР спорта мастер, царех дукхабарех дунеи а Олимпийски ловзарий а чемпионаш хиннаб. Тойбохойски школе-интернате хьалъй даим гІор йоаллача зоне эггара йІаьхех йола ботанически беш, хІаьта Эльгяйскичун цІи хезай цуи Іалаьмате дика Іалама музей хилар бахьан долаш. Томмотскии Жемконскии санаторни школашка дешаш да уназцІено эсала йола бераш.

Школашка - интернаташка хьех берашта программа дикагІа кхетаяра гІо деча хІанзарча ханарча кабинетни системах пайда а ийбеш. Массанахьа вІашагІъехкай хІамаш тега, дахчан хІамаш ю, кулинарни, кхыйола дешара мастерскеш, болх беш я шоферий, механизаторий, слесарий, токарий кружокаши курсаши. Цу дерригне гІо ду берий профессиональни ориентаци тоае.

ЦхьайтталагІча пятилетке хьалъергъя Якуте къулбехьарча даькъ тІа кхы а пхи интернати санаторни школа комплекси.

Виктор ЖУРАВЛЕВ, АПН корреспондент.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

НАКАЗАШ КХОАЧАШДАРА — ТІАХЬОЖАМ

Харжархоша депутатешта тела наказаш мишта кхоачашду хьажара дикка опыт Іоаллай Червленски станични Совето. Исполкома перспективни плана тІа белгалъяьхай цу гІулкха йола мероприятеш. Сессе е исполкоме а дуаца оттадеш дола дош кийчдеча хана дакъа лоац депутаташа — массазарча комиссей членаша. Цар соцама проект оттаю. Цу тІа белгалдоаккх дийцар кхоачашдергдар малаь, да къоастаю. ТІахьожам лоаттабелга тІадулл цу гІулакха хьожабаьча наха.

Укх шера март бетта станични Совета сессе станица тоаяра план оттайир. Дукхадар цу тІа де лерхІаш хиннараш: улицашка гаьнаш йогІилга, наькъаш тоаделга, хица Іалашо елга, кхыдараш. Из дерригa а кхоачашделга тІадиллад станица территоре тІа йолча боахама организацаштеи предприятешти. Из мишта кхоачашду хьожилга тІадиллар депутат А. П. Казакин керте латтача станица эргаьнкха тоаяра йолча массазарча комиссена.

Харжархой наказаш миштта кхоачашду шоза дийцар укх шера хиннача сессешка. Дош дувцалехьа чІоагІа техкадар лаьр а ца даьр а фуд.

Комисси тІатеІІа болх беш я. Из иштта хилар хьахьокх укх масало. Харжархоша даьча наказех жагІа а билла цхьа километр бІаьха никъ тоабе безар станице. Из на хилар бахьан долаш хала дар юкъера школа, интернат, больница, амбулатория йолча дІатІаваха. Массазарча комиссе дехарах «Червленский» колхозо, комсий совхозо, чхьагІара заводо, кхачан комбинато, кхыча организацеша ахча делар никъ билла.

Станица тоаяра оттаьча планага хьежжа моттигерча «Бурунный» яхача совхоза тІадиллар наькъа участок тоа а яь, цу тІа асфальт буллилга, наькъашка хий сувцадоацаш шиъ улица тоелга. Совхоза директора беча уж наказаш кхоачашделга тІехьадаьлир, де лаьрхІар ца деш дусаш латтар. Станица эргаьнкха тоаяра йолча комиссе предложени елар станични Совета сессе депутатага директорга Л. В. Машенкога цу дешах лаьца отчет йита аьнна. Цох пайда баьлар, харжархой наказаш кхоачашделга тІехьадаьнна дале а кхоачашдир.

Харжархой наказаш миштта кхоачашду хьожаш станични Совета сессешка, исполкома заседанешка каст-каста ладувгІ уж кхоачашдара бехктокхаме хинначар еча отчеташка. Иштта отчеташ еш хиннаб колхоза председатель А. М. Белянов, чхьагІара завода директор К. М. Паров, кхачан комбината директор В. А. Дибиров. Цу тайпара беча балхо тІадиллар кхоачашдара депутатий бехктокхам айбу.

Станични Совета исполкомо боккха теркам тІалоаттабу наказаш диза кхоачашдара. Укхаза тІаэцаш болагІара соцам хоадам болаш ба. Цу тІа белгалдоах тІадилла декхараш кхоачашдергдар малав, хІаране маца фу де деза.

Наказаш кхоачашдара шерра тІахьожам лоаттабу станице бахача наха а. Депутаташа шоай округашка болча хана харжархошта дуац шоаш беча балхах, цар новкъосталца фу де йиш я. Цу тайпара бола болх шерра беш ба депутаташ агрономаш Л. И. Лукъянцева, В. В. Паукова, жа лелаеш бола С. Н. Джадаев, А. Эпсиров, механизатораш М. Маньяк, А. Морозов, кхыбараш.

Станични Совета исполкома председатела К. Ф. Кулебякина аьлар:

— Де лерхІар кхоачашдара тІахьожам лоаттабелга боккха лоархІамболаш хІама долга гучадаьннад тхона. Цо новкъостал ду харжархой наказаш дикагІа кхоачашдара. Цу гІулакха тІалеста ба тха депутатий беррига а болх.

Е. ФАРНИЕВА.

Іамашка лел цІена чкъаьра

ЦІена чкъаьра (форель) — чІоагІа хозеи Іалаьмате чІоагІа там болаш я. Из ший тайпарча хозача лоаман хишкеи Іамашкен лел Іад санна сетташ дола ший дегІ цу цІенача хичу ловзадеш.

ЦІейна хетадаь оттадаьча шуи тІа цІена чкъаьра нийсбелча хоза хет. хІана аьлча естественни Іамашка из кІезига а хуландаь, из чІоагІа лоралуш, сиха лелаш бола чкъаьра йоаккха говзал йолча чкъаьрахочоа мара лоаца а цалундаь.

Искусственни Іамашка цІена чкъаьра лелабелга атта гІуллакх дац: ховш ма дий, геттара цІенача хьастарча хичу мара из хулаш боацилга.

Эггара хьалха СибарегІа искусственни форелови комплекс хьалъяьй алтайски целини «Урожайный» совхоза болхлоша, хІаьта комплекса проектни мощность — шера 1000 центнер чкъаьрий. Кокше яхача лодача лоаман хи тІа хьалъяьй инкубатораш, пхандаргий бассейнаш, хаддаза духлуш а хьастара хий чудола чкъаьрий леладу Іамарч. Чкъаьрий кхоаб дукха комбината отходашца. Алхха укх шера 250 центнер чкъаьрий даха лаьрхІад совхоза болхлоша.

СУРТА ТІА: 1. Форелови комплекса чкъаьрий кхоаба Іамарч.

2. Перышкова Валентина — форелови комплекса болхло.

В. САДЧИКОВА сурташ. ТАСС фотохроника.

КХОМ БЕ, ЛОРАДЕ, ЛАРХІА

ПАЙДА ЛУРГБОЛА НАЬКЪАШ ЛЕХА

Нохч - ГІалгІайчен индустриальни комплексе къаьстта моттиг лоац «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене. Промышленни производства ерригача продукцех дукха хІама ца эшаш ах цунга кхоач, цу тІа халкъа боахама къаьстта маьхе а я из продукци.

Лоаца аьлча, республика промышленноста гигант я «Грознефтеоргсинтез». Цига беча балха боарам Іалаьмате боккха ба. Ший болча технологически установкаша дукха газ, Іи, электроэнерги дІаккхехк. Расходаш иштта йоккхий хилар бахьан долаш, кхоль хІара процент юхеюсача энерге цхьадолча даькъех икъа ийца а ца Іеш шоалагІа пайда эцар Іалаьмате пайдане хІама да.

Расчеташа тешат ду, тІеххьарча шерашка «Грознефтеоргсинтеза» предприятеша чакхдаьхача мехкдаьтта хІара тоннага дІайодаш йола йІовхала энерги дентара денга локлуш хилара. Цхьабакъда, гІойленагІа долча тайпара йІовхалах пайда ийбера коэффициент хІанз укх сахьате лоха я. Теркам гІоол шийна укх тайпарча факто: бийдала тоннана термически крекингирокани арга дІаухийташ йолча энерге боарам 0,8-чегара 0,25 гигакалорега кхоачаш тайпатайпара хилаз заводашка. Иштта латт гІуллакх каталитически крекинга процессашка а: тоннаш 0,3-чегара 0,6 гигакалорега кхоачаш я.

ГІуллакх цу тайпара латтара бахьанех цаІ да, предприятеша шоалагІа энергоресурсех пайда ийбара дола хІоане ши-ший тайпара къестадеш хилар. Пайда ийбеча Іанарах, йоагвеча газах юхеюса йІовхал атмосфере дІаараяхийта а йиш я. ХІаьта иштта конденсатаца цхьана ТЭЦ юхачуяхийта е бийдал йІоахье лоалахарча пехе дІачухьожае а йиш я. Цхьанахьа из ду, вокхазахьа дац. ХІаьта дерригa лаьрхІача сурт укх тайпара да: тІеххьарча пхе шера геттара кІезига дегІаденад объединене шоалагІча йІовхала ресурсех пайда ийбара гІуллакх — 1975 шера 634,6 эзар гигакалори хиннаяле 1980 шерара 638 эзарнега мара кхаьчаяц. Из а ВТ, ЛЧ-35, ЭЛОУ-АВТ пиролиза пишкашка эксплуатаце керда яьш утилизатораш болх бе дІаденнадоллашехьа.

Цхьаькха къаьстта цхьа шиъ тайпара хІама: Н. Анисимова цІерагІча заводо конденсата хьисапе теплоэлектроцентрале юхачуйоахийт 48 процент хула пайда ийца Іи, хІаьта В. И. Ленина цІерагІча заводо — дукхьал 13 процент. Ерригa объединени хьайнпача 1980 шера юхачуяхийтай 20,9 процент хула конденсат.

Цхьабакъда, вай хьоаьр деша алха цхьа оагІув, резервай хьастех цаІ мара яц. ХІаьта уж «Грознефтеоргсинтеза» заводашка кІезига яц. Царех цхьаяраш, тхона хетачох, боахама болхлоша, специалисташа Іилманхоша теркам тІабахийта мегаргболаш я я.

Мехкдаьтта чакхдаккхара технологе лерхІаш да установкашка дукхача насосех пайда эц аьнна. Традиционно эттача гІуллакхах объединене заводаш Іалашъяь я керттерча даькъе «Трансити» «Сумелизони» яхача Іанара насосашца. Конструктивно уж хьогге а къеенкай, лоха я цар экономичность. ХІаьта сахьата пайда эца Іи 150 тонн я. Цу тІа 379 насосах цхьан хана болх беш хул 232. Вожаш йІайхача резерве хул, иштта эвча беш пхьакха болх а боацаш Іи чакхйоах. Предприятей энергослужбай кулгалхоштеи балхахоштеи дувца деза а дий электрически насосаш тешамегІа, экономичнегІа лелае аттагІа хиларах, хІана аьлча из царна шоашта дика ховш да. ТІакка хІана бац объединене уж оттае сихлуш? Из дайтац шенхаштарча духьалено — заводаш электричествоца Іалашъяра схема хала езача бесса ца хилар. Мишта ергъа цуна дІадоалар ма хула цІеонгагІа а хургдолаш, реконструкци — из да шиъ лоархІамага а эшарга а дилача цу гІулакхага хьожача объединене службай мотгел Грознерча Іилма-тохкама организацей а теркам шийна тІаоаш дола декхар.

Йоккхача производствана тоннахьа хьахилачза Іац боахамбьйта гІулакхашта лаьрхІа гІишлош — контораш, складаш, кхыйола служба. Царна ерригнешта а йІовхал еза Іай. Вай мехкдаьтта чакхдоаха заводаш, дукхагІча даькъе, хьал а яьй шер а яьй дукхача шерашка. ГІонна йола зданеш ІоегІай предприяти дегІаахара перспективна башха теркал я на еш, цудухьа уж ерригача территоре тІа шерра дІаяьржа я. Практически цу хьалашка де йиш йолаш хІама дац конденсат хьегульяри из юхахьожаяри. Иштта, шийлача хона уж помещенеш йІоахьарга дІадодар пайда эцаш йолча энергех 10 процентага кхоачашдар. ЙІовхала доккха дакъа дов коммуникацеш сов йІаьхен трубопроводаш изоляци йолаш хилар бахьан долаш.

Мишта тоадергда гІуллакх?

Тхона хетачох из тоалургда теплофикационни хих вентиляционно - отопительни гІуллакхаштеи технологически обогреваши ярах пайда ийбой. ХІана укх сахьате цу гІуллакха дІаухийт сов йІоахьен (250—300 градусега кхоачаш температура йола) Іи. ХІаьта 150 тоннага кхоачаш йола вІашагІа ийна Іии конденсати канализацена чуухийт. ХІаьта теплофикационни хина кхоачам ма бий температура 70—150 градус хилча.

ТІеххьара а, энерге дерригача тайпай кхом бара керттерча резервех цаІ я царех пайда мишта эц хьожаш тІахьожам лоаттабари учет нийса лелаяри. ХІанз укх сахьате ледара латт из гІуллакх объединене предприятешка.

Цхьаккхд а технологически ний яц паспорт, режимни карташ, учет яра прибораш йолаш. Энергоинспекце дукхаза дІадийха доллаше а, заводаша оттаьнн боккъонца нийсъяь пароконденсатни баланс, энергоресурсашта яьча расходий боарам белгалбоаккхаш пайда ийбу хетаргахьарча данигах. Дукха шераш да теплоснабжене сетий, конденсат гулъярен юхаахийтареи проектни разработкаш кахьаташ тІа ювлаши капитальни гІишлош хьалъяреи реконструкци яреи планашта уж юкъе ца ухаш хьадоагІа. ВІалла лер тІа доацаш да керда хьалъяь технологически установкаш шоалагІа йолча энергоресурсех пайда ийбара йола системаш даиза дига дукха хІамаш доллаше а эксплуатаце дІаэрий плачашта юкъехьехара практика чІоагІъена дІаэтта хилар. Цу хьаьехьара укх тайпара масал доазадергда вай. А Шерипова цІерагІча заводе 1965 шерре а болх бе йолаллийтар АВТ яха установка, теплофикацена йола бойлерии а йоацаш. ХІаьта цу хана дена теплофикационни гІулакхашта хІара сахьата пайда ийбу тхала 52 тонн хулача сов чІоагІа йІоахьаьна Іанарах вІашагІъийна Іии конденсати канализаце чу уахийташ.

«Грознефтехим» яхача институто цкъа лоархІамаш даьдар мехкдаьтта чакхдоахача заводаша шера йоаца шоалагІча энергоресурсий. Цар йоалайир массава а цепвахьяха цифра — 1 миллион 648 эзари гигакалори.

Иштта доккхий да йоаш сов дІахьий хиларагІа вай теркал а ца деш довш дола проценташи тІадамилгаци.

И. БАШИРОВ, академика М. Д. Миллионщикова цІерагІча ГНИ доцент.

ШУРА КІЕЗИГ ЦА ЙОЛИЙТАШ

Укх деношка атта дац хьайбашкара йоаккха продукци лох ца йолийташ къахьега хІана аьлча дегІенашкара баьцаш кІезигъеннай, моша йолча хана санна хьаьна яц, хІаьта доахан кхийшка дІа я оттадаь кхаба деза ха хьатІакхаьчаяц.

ХІаьта а Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча колхоза № 1 йолча шурий ферма коллектив цу халонех дика лоархІаю. Цар къахьегамах доккха беркат доал. Иштта хьалаш доллаше а, дика тІатохийтай доахана шура. Октябрь бетта деношка юкъера лаьрхІача хІара дийнахьа йоакха шура 500 килограммага дІа я кхоачаль 450 килограмм дукхагІа дІачутел из пачхахьалкхена.

Нагахьа санна сентябрь бетта цхьан Іаттагара йоакха шура 5,1 килограмм хиннаяле октябра деношка йоаккхар 6,1 килограмм я. ХІаьта социалистически яхье хьалха латтача доярката Х. Абдулаевас С Магомадовас хІаране йоаниххачох 10,5 9,8 килограмм хул. Из хьоккам цар баьккхаб шоай гІулакх дика довзарах, хьинаре къахьегарах.

Цар санна хьинар ца кхоеш къахьег ферме ХамерзаевагІар дезало: дас Хаке, цун сесага Белес, воІа Гемила. БІаьсти Іаьсий Іул дІаийцалар цар. ХІаьта дика хьокхамаш гойташ къа а хьег. Къонача хьайбаша сихха дегІ даха. Ялх-ворхІ бутт баьнна Іаьсий цхьа шуи ах шуи даьнираш санна теяна а тоаденна а да.

Дерригаш а 204 Іаса да ХамерзаевагІар хьалхедеш. БІарчча ахкана а хІанз а кхоаленна кІал дІа а оттадаь кхоаб уж.

Іа а цунна кІал доакхий таргдолаш да. Церна дІайха кхий эшаргдац. Иштта Іангара доахаш хилча кхабарга хьежжа хургда цар гІулакх. Из дика кхетадеш ба ферма кулгалхой. ХІанз хІара Іаьса 15 килограмм моша гІадамаши 1 килограмм концентраташи лу.

ХамерзаевагІар беча балха раьза ба ферма кулгалхой. Цар баьча балха итогех духьал цхьан бетта планал совгІа пхи тонн доаза ІотІакхийттад.

И. АКСЕНОВ.

ДЕРРИГА НИЗАШ — ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА

Письмой обзор

Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша ди тIехьагIа шерагIа йоаржаю СийлахьI - боккхача Октябра 64 шу дизара баха ма боагIара пакъабахара йола социалистически ихь. Редакце хоаваш ух цу ихье керда толамеш дахара хьакъехьа, письмой авторашa гучадоах производства эффективность лакхъяра, арахеца продукци дикагIа хилийтара тIехьа лоаттабеча къовсаме кийсIу кхоачамбоацараш.

Масала, 31500 метр бурув а теха шера план укх шера 30 ноябре кхоачашъе, плана мал совгIа 2600 метр бурув тоха, цхьа скважина ль якиха социалистически декхараш тIайийцад Старогрозненски бурув деттача балхий управлене коллективо, язду тха штате воацача корреспондента **А. Тищенкос.**

Цу коллектива дош чIоагIа да. ДIабахача ийс бетта 25973 метр бурув техад цо а итт бетта заданел 373 метр совгIа. ХIаьта ворхI бригадо шера тIайийца декхараш кхоачашдаьд, план 8 йолча бурув теха яьнихай 11 скважина, хьаьйй керда итт буровой установка, кхоаьй дукха мах боакха 400 тони обсадни турбаш. Вуруздеттарий вIаш тIехьдаьнчад Iалаьмате дукха электроэнерги, Iаьржа металл кходе.

Укх бетта а дика къахьег бурувдеттараша. Социалистически ихье хьалхле лелаю Шулишкин Ивана, Кузнецов Николая, Ковалев Кирилла бригадаша. Хьинаре болх бу кхыча коллективаша а.

Аргунски промышленно-машинаньхъа транспорта предприяте балхах дувцаш да Шалински районни газета болхлочо **А. Муцураева** дайта письмо. ВорхI шу хьалха вIашагIъеллай из предприяти. Цхьабакъда, дика болх беш а аьнна хоастаж йиш йолеш яцар цун коллектив. Цхьайолча хана цо кхоачашъяцар хальа боахама мовхаш дIакхахьара планаш, вагонаш Iойоассеш норма совгIа ха йовйора, авареш еш моттигаш хулар. ХIаьта аргунски машиннаьхъахоша гIулакх дош дукха предприятеш яр — «Пищемаш», цементни, шекар доаикха заводаш, гIишлон материални комбинат, «Грознефть» объединене Мескер - Юртовски инструментальни бавв, кхынраш.

Цхьабакъда, укх шера машиннаьхъахоша болх во бу ала йиш йолаш дац. ТIехьхоачашъю мовхьаш дIа юха кхахьара производственни программа, дикагIа пайда эц вагонех.

Из толам баккха торо хилар предприятешта гIулакх делга тоадара тепловозаштеи вагонаштеи технически хьожилга а ремонт елга а тоадара, социалистически ихьа керда формаш юкъейоалиери тIаерзаль хоадам боллаш йола мероприятеш чакхъяхарах.

— ЦхьайттазагIча пятилетка хьалхара шу дIадолалуш тхо долча хьалйир локомотивни депо. ХIанз тепловозашта ремонт е а технически гIулакх де а йиш йолаш да тхо, — йоах предприяте начальника У. М. Асхабова.

Прогрессивни технологи юкъехкуллара дийм йоанхо ю укхаза. Масала, машиннаьхъа химически оасар ду. Цо дик на аттача баьккхаб маьхъа мастерий болх.

Шоай балха бокхъонца бола дукха говзанчаш ба укхаза къахьегаш. Царех ба КПСС членаш, машинисташ В. Л. Драмарецкий, В. Ф. Истомин, С. Лелиев, Р. Эльдиев. Цар массаза а тIехкхоачашъю шоай нормаш.

Цу интернационални коллективе иштта хьинарс болх бу маьхъага хьежача Носумова Малкаш, поездаш вIашагIъехкача Ахмедов Калсына, диспетчера Шишкина Раисас, слесара Баймурзаев Баймарзас, маьхъа мастера Хижимурадов Рамзана, дукхача кхычир.

Карабулакски химически реагентий завода партийни, экономически, комсомольски дешара системерча хьалхарча занятех дувц завода партийни бюро секретара **А. Синчикова.** КПСС Центральни Комитета соцамга хьежна вIаштIехьдаькхад укхаза из лоархIамс гIутаих.

Масала, заводе болх беш а керттера механик, пропагандист В. Н. Горбакопа кулгалду коммунисташта лаьрхIа семинарски группа, «Кхом беш йола экономика» яхача томах завода специалисташа занятеш чакхйоахаш я лабораторе заведующи С. И. Абрамян. Иштта тайп-тайпарча группай пропагандисташ ба энергоучастка механик Н. А. Неткачев, цеха начальник А. Д. Коломыцев, завода керттера инженер В. А. Жидков, цеха воккхагIвола инженер - технолог Т. М. Евдокимова, участка начальник С. Н. Маценко.

Цар массане а шоашта тIадилла партийни декхар дизза кхоачашду.

Шийна теркам тIаозаш а уйла яйташ а да стандарташтеи дистара техниканеи пачхаьлкхен тIахьожам лоаттабира Нохч - ГIалгIай лабораторе йоккхагIйолча инженера **В. Емановас** редакце дайта кхьат.

Цу тIа дувц республика цхьайолча предприятеша арахеца продукци пачхаьлкхен стандарташа хьежна ца хиларах. Масала, укх хьалхарча ялх бетта но продукци арахецача предприятешта ах миллион сом гаргга экономически санкци юкъейаьккхай. Из ахча предприятеша план кхоачашъяра хьоккхама тIера Iо а дьаккха пачхьалкхен бюджета болча пайдана хьожадаьд.

Укх квартале дьача тохкамаша а хьахьэкх во продукци арахеца предприятеш кIезига йоацилга. Ераш а царех цхьараш.

Массехказад брак йьяр Ермоловски элеваторе хьаю комбикорм. Хьалха цун цхьа бахьан дакхха йиш яр технологически оборудовани къаьна хилярах. Вакъда, керда оборудовани а оттальа предприятена йизза реконструкци йир. ХIаьта комбикорм хьалхагIа е санна во хьаю. Цу тайпарча 138 тонна реализаци ярах плана тIера Iодаьнкхар 19 эзар сом.

КхоалагIча квартале «Чечингушвейбыта» объединене предприятеша бахача маьхъа заказаш кхоачаш миште ду хьежар тха лаборатори. Тайп-тайпара гIалатеш хилар бахьан долаш юха тоа ца йича йохкийтанзар 1100 сома маьхъа маIача маьхъа хачеш. 1830 сома маьхъа кхалваьха кочамаш.

Грозненски «Трансмаш» заводе йохка ца йохкийташ соцайир 33 эзар сома маьхъа 40 тракторни прицеп.

Цу тайпара кхоачамбоацараш да республика цхьайолча кхыча предприятешка. Цудухьа цар кулгалхоша, специалисташа, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеши дерриге а де деза продукци дикагIа хилийтара.

ДУНЕН ТIА ЭГГАРА ЛАКХАГIА ЙОЛА ПЛОТИНА

Таджикистане, Вахш яхача хи тIа, хьалъергья Рогунски гидроузла 335 метр лакха плотина. Цу уникальни гIирса проект оттаьй Ерригсоюзни проектно-изыскательни Iилма-тоххамеи института Юкъерчаазиатски отделене.

— Рогунски гидроузел, — дувц «Саоидропроекта» директора Корнаков Краника, — хургья ловмал чIожа. Эданеш хьалье моттиг вIалла йоацаш я укхаза. Цудухьа оала лаьрхIад станционни гIирсаш водохранилищина кIалгIолла кхо бIаь метр кIоарга йохаргIолча лаьрхIача тоннелашка дIайийсде.

Плотина 335 метрга кхоачаш лакхъяра цхьан моттигера кхычахьа дIаяхьа езаргья 70 миллион кубометр совгIа гIишлош ю материалаш, керттерча дакъе жагIеи гIуми. Плотинаш хьалъеча моттигашка пайда ийбеча дезa мовхьаш кхухьача самосвалашта Рогунски лакхача ловмий хьалашка 15 шера баьла болх ба из. Цул совгIа, геттара дукха мах гIоргбар лоамий бердашка гIолла цу моттига тIабода никъ билларга. Из деррига теркал а даь, цигара балхаш автотранспортага ца дайта лаьрхIар проектировщикаша. ГIишлош ю материалаш хьатIакхухьаргья гаьна йоацаш ядача жагIий сортировочни предприятешкара нив болча хIамаш дIа-са кхухьача конвейерни линешца. Цо плотинага дIабода мах хоалуш лохбаь ца Iеш, шозза кIезигьергьл из хьалъяра эша ха. Сов йоккха объекташ хьалъеча конвейерех пайда эцар дунен практике духхьашха Рогуне деш хIама да.

Де боккъо йолаш да хаттар: сенна яа сел лакха плотина? Проектировщикаша жоп лу: средстваш а къаьстта Юкъерча Азе хьалашна сов маьхе дола хий а кIезигагIа дIа а дохийташ низадаш ма хулла совдахаре. Агрегат дIах хургья Рогунски ГЭС монтаж яь. Турбинай суммарни низ 3,6 миллион киловаттага кхоачаргбе. Цу тайпара йола гигантанш яц Европе а Юкъерча Азе а. Шера 13 миллиард киловатт-сахьат дарегIара электроэнерги хьаергья ГЭС. Кхыча дешашца аьлча, Рогун цхьан ахаззен совдаьккха Iергьяц Юкъерча Азе республикай вIашагIтехача энергосистеме гидроэлектростанцеша лоаца дакъа. Кердача электростанце йиш хулийтаргья Узбекистана, Таджикистана, Туркмене бIаьш йола городаши предприятеши электричестваца Iалашъе.

Амма Iалаьмате йоккха электричества фабрика хинна Iергьяц Вахша тIа хьалъеш латта гидроузел. Плотина йиш хулийтаргья, хий чулоаттаде ена моттиге 13 миллиард кубометр хий Iоаде. Экономически расчеташа хьокх. Рогунски гидроузела Вахша тIа хьалъьча Нуренски Амударья тIа хьалъеш латтача Туямуюнски гидроузлашца цхьана Узбекистана, Таджикистана, Туркмене, Киргизе хиш дехкаш дола кхаш хица Iалашделга товдергхилар. Торо хургьи кхьа а 400 эзар гектар дола баьх улла лаьтта карадерзаде.

— Рогуна а вай мехкарча кхьига лоархIамеча объекташта а проектировни яра опыто гIо ду тхона довзол дехьара заказаш а кхоачашде, — йоах Корнаков Граникв. — Къаьстта дика бувзамаш да тха дегIаухача мехкашца. Масала, оаха технически новкъостал лаьттадаьд Мозамбикерча Лимпопо яхача додача хиш гидротехнически схема оттае. Вьетнаме Хаобински гидроузели Хвдит яха Ирански гидроузели хьалъеча. Хьинаре цхьана балхаш ду «Союзгидропроекто» эккхама методаца плотина хьалъеча новкъостал дийхача индийски гидрогIишлонхошца.

Федор ОВЕЧКИН. (АПН).

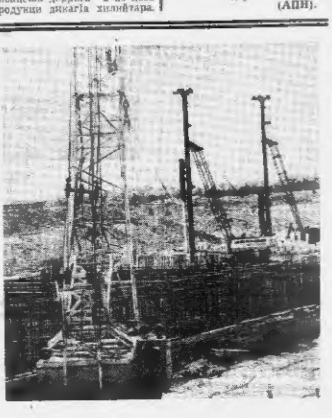

Ростовски атомни электростанци — цхьайттазагIча пятилетке хьалъяь яккха лаьрхIа объект я. Укхаза хIанз керттерча корпусе балхаш деш латт. спецкорпусе, хий лелaдеча Iама, пуско - резервни котельнена. административно - бытовой корпуса монтаж е йолаьй. Эггара хьалхарча энергоблоко промышленни ток лургья 1985 шера.

СУРТА ТIА: иштта я керттерча корпуса гIишлон площадка. Реактори отделенена кIал лард йоллача монтаж ель латт.

Е. НЕДЕРЕ сурт. ТАСС фотохроника.

Дозанал дехьара

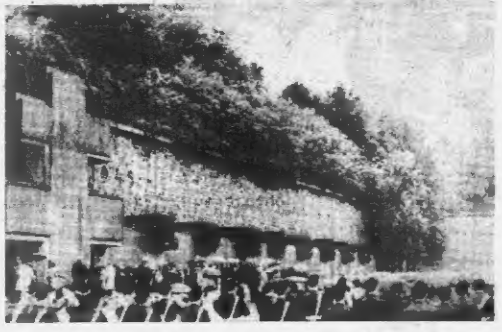

Парижа малхбузехьарча цхьан йистерча Мон—Валерьен оалача бIухой кашамашка «ТIом беш йола Франци» яхача мемориала юкъе хиннай дог тохадолийтам болла церемони. Укхаза, шоллагIа дунен тIом хиннача шерашка, нацисташа топаш теха вийнав виъи ахи эзар французски патриот, царех дукхагIбараш коммунисташ, болхлой активисташ а болаш. Укх шера шоаттхьа шу хуэ Мон—Валерьене топаш техача хала дена.

СУРТА ТIА: церемони йолча хана.

О. КАРАСЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЯДЕРНИ ТIЕМА ДУХЬАЛА

Дунен тIа шерра хьалхоацаш ба чIоагIа машар, дунен халкъашта юкъера кхерамзле хилийтара, ядерни тIема кхерам дIабаккхара тIабераза баь чакхбоаха КПСС-и Советски пачхаьлкхени ленински арахьаре политически никъ. Цунна дола керда тешал да «Правда» корреспондента хаттара Л. И. Брежнева делна жоп дунен общественносто а массови информаце средстваша а чIоагIа дувцаш хилар. Советски кулгалхочо аьча цу авторитетни заленех комментареш еча хана дунъача мехкий кепайоазо, радиос, телевидене бегалдоаккх. дерригача советски халкъа а санна, советски кулгалхой уйлаш низаш ядерни тIом вIалла а ца хилийтара, из хьара кхерам ше цIенбаь дIабаккхара тIадерзадаьлга.

«Правда» корреспондента хаттара Л. И. Брежнева делна жоп — СССР машар хьашт долаш хилара, ядерни тIема кхерам дIабоаккхилга цун дагадаллара дола хариде йиш йоаца керда тешал, — лаьду «Нойес Дойчланд» (ГДР) яхача газето. — Цу делерхIачох гIулакх деш я КПСС XXVI съезадо оттаь 80-ча шераштa лаьрхIа йола машара Программа. ООН Генеральни Ассамблея укх сессе дIачуенна советски предложенеш».

Ядерни тIем тIа котало йоаккхаргъл аьнна лерхIар кхерамеча тайпара хьакъал чура довлар да а аьнна Л. И. Брежнева США президент тIахьийхар ядерни тIалатара идея ше зуламе хиларах тарра тIа ца эшара хьакъехьа корта болаш а шин дагара йоацаш а заналени яра. бегалдоаккх «Хараяги» яхача кипрски газето.

Котварг ма вий аьнна дага долаш ядерни тIом дIаболабергбац духхьал шийна теха вала безам боацачо, яхача советски кулгалхочун дешаша къаьстта теркам тIеваьб дерригача дунен тIа, цу дакъе США а кхыча малхбузен мехкашка а оазаш. Бокхам хилаьза барбац. «Советски президенто, — цунца дувзадена язду «Вашингтон пост» яхача газето. — кхерамеча тайпара хьакъал чура довлар санна хариела лаьрхIар сийлахь - йоккхача державашта юкъера чоллагIа ядерни дов» Л. И. Брежнева, язду «Матэн» яхача французски газето. белгалдаькхар советски кулгалхой а советски халкъ а ядерни тIом хилара кхерам дIабаккхара тIехьа дола.

ГРЕЦИ: ДЕМОКРАТИЧЕСКИ НИЗИЙ КОТАЛО

ДIададахача кIира малхбузен мехкий кепайоазон керттера тема яр Греце хиннача парламентски хоржамий итогаш. Из кхетаден а да, хIана аьлча хоржамашта хьалхарча къовсама юкъемоттиге латтар лоархIаме арахьара политически дешаш.

Хоаш ма хилара хоржамашка дог тешадеш котало яьинзар мехка демократически низаша, вешта аьлча, Ерригреческии социалистически боламо (ПАСОК-а) — йоккхагIйолча оппозиционни парте, цун тIехьа кхаж тессар 48 процент болча наха, хIаьта цунга парламент дукхагIа йола моттигаш а кхаьчар. 11 процент болча харжархоша кхаж тессар Греце Коммунистически тIехьа. «Керда демократе» яха аьттехьа центристски буржуазни парти чIоагIа йишар. Цун бахьанаш довзаш а да. «Кердача демократе» доал даьча ворхI шера американски влиянена геттара кIалбахар мохк, из НАТО-на юха юкъебахар, «Юкъарча рынкана» чубахар. Экономически халонаш алсамъяьлар. Къаман доход укх шера кулага кхоачаш латт, хьабе болх боаца нах тIа-тIа дукхагIа хулаш латт.

Цу хьалашка баккашта, йоккхийча промышленни предприятешта, Iалама гаьзашта пачхьалкхен тIахьожам оттабергбе мохк НАТО тIема организацера арабоаккхаргба, США базаш дIайоахаргья, «Юкъарча рынке» член хилара дешах референдум ергья аьнна ПАСОК-о дош далар бахьан долаш котало яьккхар цу парте.

Греце хиннача хувцамаша дувзадена малхбузен прессо кIанз дувца керттера дош ер да: миштa хувцалургья мехка арахьара политика? НАТО къулбехьен фланге Греце Iалаьмате лоархIаме геополитически моттиг дIалоацаш хилар теркалдича кхетаде хала дац США а НАТО мехкий а доал ду гIоэараш корзагIа далар бахьан. Хоржамаш хилалехьа а чIоагIа низ бир Грецена. Пентагонон НАТО-сен цун берда нистошта юкъе йоккхий тIема-форда учененш йир.

ХIанз а низ беш латт Греццена. Масала, США оборона министра К. Уайнбергера хьакхайкадир из мохк НАТО-на юкъера арабалара духьала бола «чIоаггIа болам» Греце кургхилавах «ше тешаш хилар». ХIаьта «Нью-Йорк таймсо» цо аьнна дошка а доашхаш ядора «ПАСОК лидер А. Папандреу лоралуш» на хуле военни нах «эгIазбаха» мег, тIаккха цар переворот е а тарлу, яхаш.

Греце кердача правительства малагIа программа кийтъергья хако хьахьокхаргда. ХIаьта Греце халкъага хаьттача, цо шийна хетар хьакхайкадир хоржамаш долча хана. НАТО тIема-форда кеман йоккхий топаш тIаерзаь латташе паха чIоагIа «Ак» аьлар НАТО-на а шоай лаьттая тIарра США тIема базашта а.

«КЪОРАЧАР ДИАЛОГ»

22—23 октябре Канкун яхача мексикански курортни городоке хиннача 8 капиталистически 14 дегIаухачен мехкий пачхахьалкхен а правительствай а кулгалхой совещание цIаьхха а хьагойтар керттерча империалистически державашта шоай лоIамегIа йолча къонача пачхахьалкхенашта юкъера вIашдухьаленаш геттара ира хилар.

Цу вIашдухьаленийн маIан довзаш да. Халча къовсамс политически портамукъале яьккхача дегIаухача мехкашта геттара чIоагIа эксплуатаци ю Малхбузено. Торговли цхьатарра бокъонаш йолаш ца хилар, керттерча капиталистически державаша тIахьожам лоаттабеча дунен халкъашта юкъерча кредитни организацеша тела даемаш хала хьалаш увттадеш телар бахьан долаш, дегIаухача мехкий экономически хьал тIа-тIа галхаш латт. Малхбузен царга доалла декхар 1971 шера 68 миллиард доллар хиннача хIанз 580 миллиард долларга дIакхаьчад. Духхьал процентех тIилинар дIалаьрхIача а къонача пачхаьлкхенаша 1980 шера 75 миллиард доллар делар. ХIаьта транснациональни монополеша дегIаухача мехкашта эксплуатаци ярах Iаламаьте доккхий пайдаш ду. Масала, 1970—78 шерашка США корпорацена цу мехкашкара баьккхар 39 миллиард доллар пайда.

Цудухьа дегIаухача мехкаша тIатеIIа дIадех капиталистически дуненцара торгово - экономически гIуллакхаш оаьан тIара хувцар, нийсхоми демократически ларда тIа керда дунен халкъашта юкъера порядок оттаир.

Цхьабакъда, Канкунера совещани хилалехьа а вIашагIкхетар дIадоладеннача хана а ВIашагIкхийттача Штаташа цIаьхха а хьахьекхар дегIаухача мехкий хьашташ теркал де шоаш лоаш ца хилар. Американски делегаце дIалехарах. ХIаьта из кхерар шийна критика яр а Вашингтона пайдане йоаца резолюцеш тIаэцар а. белгаланъ ден повестка йолаш яр совещани, цо тIаэцанзар цхьаккха официальни решени е итогови коммюнике.

Ше къамел деш президента Р. Рейгана дIахайтар дегIаухача мехкашкахьа Вашингтоно озабезам бергболга, нагахьа санна цар прогрессивни социально - экономически хувцамаш ца дойл, уж «малхбузен моделагахьа» ориентаци йолаш хуле, вешта аьлча, капитализмагахьа, цар «частни капиталовложенешта стимулировани йойя» — кхыча дешашца аьлча, американски малхбузен кхыча монополешта рынка маIараш ихьы а шерагIа хьелле.

Вашингтона позици керттерча дакъе хьалльацар вIашагIкхетаре дакъа лаьцача дукхагIдолча капиталистически мехкаша — эггара хьалха Англе, ФРГ а лоацаш.

Малхбузено шоашца леладу гIуллакхаш Канкунски совещание кIезига мукъа хувцар дог доахаш хиннача дегIаухача мехкаша а корта боацаш хиннa совещани я аьлар цох. «Къорачар диалог» — иштта цIи тиллар цу вIашагIкхетарах «Периодико» яхача мексикански газето.

В. МАТЯШ, А. РАЧКОВ, Н. СЕТУНСКИЙ. (ТАСС).

Iалама ресурсаш йовза лаьрхIад

ПаргIатон гIайрен товхьара го лорабераи Iалама ресурсаш йовзараи, боккха лоархIам болаш да Советски Союзой Кубой цхьана леладу гIулакхаш. Шин пачхьалкхен Iилмай академей географе институтий специалисташа цхьана кийчдаьд Куба Къаман атлас. ХIанз укх сахьате деш латт мохк политико - административно бекъаре, городаши территориально - производственни комплексаши дегIаахаре, Iаламен къахьегамен ресурсашта дечал оархIамий дакъе хинна хувцамаш теркал а деш, керда кадани кийчъяра балхаш.

Гаване моттигерча институтa бIийлен тIа хьаьйй дика болх беш йола Карибски бассейна йистошк гIайрен шельфи тахкара йола советско-кубински геолого-геоморфологически экспедици.

СССР Iилмай Академе рудаш доахкача моттигий, петрографе, минералоге, геохимие институто новкъостал а деш Кубе еш латт разведка, хьож пайдане оахкалаш йоахкача моттигех йолча даннешка.

(АПН).

ХУВЦАЛУШ ЛАТТ ПАНАМСКИ ИНДЕЙЦИЙ ВАХАР

Башиа дукха ха йоаццаш оттадаьдар американски миллионера Томас Моуда Карибски форда тIарча Сан-Блас яхача панамски гIайренаш тIа шийй законаш: индейций бокъо яцар цун доалахьарча отела юхе бахка, округе коносоия бIараш лехьаден чкъаьрий лувцеи. Керда эттача колонизатора даррегIча маьхех хьанййора моттигерча бахархошкара «мулас» оала а кхыйола а халкъа пхьараша яь хIамаш, тIаккха маьхаш кхоаза сов а доахаш кхыгIа мехкашкара баьхкача туристашка юхайоххар. Цо «киста-хеташ» балха дIанийсбаь а индейцашта геттара кIезига мах телар цар баьча балхах.

ГIайренаш тIа бахача наха лархIа бокъо а йолаш лоархIар американски миллионерах шоай хана кунас оалаш болча индейцашкара хьалхагIа дина мел дола лаьтта дIа а даьккха, цул тIехьагIа уж шоай материка тIара геттара дIа а баьха Сан-Блас яхача гIайренаш тIа баха дIабахийтача испански конкистадорех вьинача сага тара. Укхаза бах хIанз хьалха дилла Панаме баьхача нахах дукхагIбараш.

«Касикаца» — племе эггара воккхагIчунна дига а баьнна шоай генеральни совет гулйир индейцаша, цига решени йир кхайканза вена хьаьна панамски лаьттара лела аьнна. Правительства хьаллаьцар мехка дилла баьхараша дIадийхар.

Дукха ха йоацаш ийкхача цу довнах хилар духьача даькъе индейски племенаш дегIайоалайра еша социально-экономически хьалаш хьадара мехка правительства лаьцача маькъаца дувзадения долча панамски индейций сакхетам лакхбалара дола тешал. Панама исторе духхьашха хинна хIаме дар калкъа вичалий Къаман собране (парламенте) 1978 шера хиннача тIехьарча хоржамашка кунас, гуаймни, теибе яхача племенай вакалаш бола индейски депутаташ 50 саг гаргга харжар.

Къаман собране кIийлен тIа хьаьча законаш увттадеча совете а ба миттa индейцаш. ХIанз цар шоаш дакъа лоац законаш увттадечеи соцамаш дечеи. Юкъарча доацаш цар дакъа а лоацаш кийчдаьд панамски правительства дилла цига бахаш хьабоагIача наьха доалахьарча лаьттай доазош бокъонца белгаладеш дола карта. Карта закона хулаш бола низ болаш да, цудухьа кхыметтел пала... шагIкхийттача Штаташкарча къаьст-къаьстача предпринимателий моттигерча латифундистий, низ-Iотгкъама духьала индейцаша лоаттабеча къовсама лоархIаме средство хинна дIа а эттад.

Шийй экономически политика оттаеш индейски племенай хьашташ теркалде гIерташ я Панама хIанзара правительство. Иштта, Тайкача океана йистера Карибски форда йисте кхаччалца йола мехкдаьтта провод йиллярах дола доаш эттача хана, теркалйир кунас чкъаьрий лувцаш йола традиционни районаш. ХIаьта къонача индейцашта — чкъаьрий доахарашта кооперативе вIашагIкхета дагадехача хана правительство гIо де йолвелар моторик боташи цкаралаши Iалашде а рынкаца бувзам оттабе а.

Iаьдалаша аборигений еш йола йоакхо хоалуш яр из цIи а йолаш долча додача хи тIа «Баяно» яха эттара хьалхара йоккха пачхьалкхен комплекс хьалъеш а. Цун йистошка хьалйир гидроэлектростанци, ахарой кооперативаш, шекар ду заводаш. Дукха индейски юртилгаш хиннача моттиге баьржаб хIанз искусственни форд, хIаьта цига баьхача наха керда дика товаь поселок йиллай Iаьдалаша. Безам барий йиш а гидростанце е хьу чакхйоакхача заводе ишаш йола специальносташ Iомас.

Сан-Бласе яхача гIайренаш тIа болх беш ба индейски берашта дешар хьехаш бола хьехархой, хIаьта столични университета преподавателаш индейски йоалув хьаде болабенаб. Индейски юрташка хьалъеш латт школаш, индийбу индейцех бола хьехархой. Алигандн оалача гIайрен тIа хьалъяьй дукхьал кунаса йола хIанзарча хашра больница. Индейцаш бахача районашка правительства лораш бахийтача гIоне, хетадала тарлу, нелле — хьежача наьха сий лохдала доладенияд аьнна.

Цу шоай архаичин вахара къахьнача, готтача дунелга чура боалаш-боалаш арабовлаш боагIа панамски индейцаш. Нагахьа санна хьалха зурмайн богапхьндийн гIагIех, выдра с ягуара керта гутех льча фатайн оркестро аккомпонимент а еш чакхьювлаш хиннача древни музыкальни церемоней тешаш духхьал бийсан сельвен океана прибойн мара хиннаеце, даим [illegible]

А. ТРУШИН. (ТАСС).

ДАНИ. Копенгагене дукхача къахьетамхой демонстраци а еш чакхъьлинай хьабе болх боацаш хилара духьаларча къовсама шин кIира хинна къаман юкъара кампани. Из ль хиннай мехка профсоюзий организацей инициативагIа.

ТIехь - тIехьагIа чIоагIагIа лаьгIлуш йоагIача датски промышленносто, дегIабоагIаш боацача юрта боакамо, производствана «модернизаци» ю яхаш бахьанаш а доахаш дукха чах балкара дIабоахаш хилара алкха цхьан кIирагIа хьабе болх боацаш 1500 саг вутача кхоачалаьд гIулакх. ХIанз Дане хьабе болх боацаш 253 эзар гаргга саг ва.

СУРТА ТIА: хьабе болх боацарий гадоахаш яьча маршa юкъе дакъа лоацараш. Цар бе доахкача плакаташ тIа ядаьд: «Болхлойи хьабе болх боацарашти цхьан фронте латташ хила беза», «ДукхагIа хилийта болцI» яха дешаш.

И. РЕВЯКИНА сурт. ТАСС фотохроника.

КЕРТТЕРДАР—КЪАХЬЕГАЧА САГА ЙОАКХО ЯР

МОЛДАВСКИ ССР. Бендерски даьрий деча комбината профсоюзни организаце ший болх вIаштIехьбоаккх къахьегача сага йоакхо елга масса хана теркама юкъмоттиге хургдолаш. Комбинат социальни дегIайоалалра план йоккха я, хIаьта из кхочушъярга чIоагIа хьожаш а я профсоюз. Укх шера социально - культурни мероприятешта хьожадаьд 400 эзар сом совгIа ахча.

Администрацея профсоюзои чIоагIа херко ю къахьегара эша дика хьалаш хьадара. Производственни помещенешкара фо цIена лоаттадарга хьожаш лаьрхIа служба я.

Комбината сполове вIашагIъехкай къонача цIеноаной курсаш. Цига завитеш ю йокха говзал йолча кулинарашеи поварашеи.

СУРТАШ ТIА: 1. Санитарни лабораторе лаборант М. М. Ионцева ткацки цехера фо цIена дий хьажа проба йоаккхаш я.

2. Повар М. Н. Михеева (юкъеръяр) заняти еш йоалл.

А. СИМАНОВСКЕ суртах. ТАСС фотохроника.

Грознерча экранаш тIа

«БАТАХ ТIОАРА ТОХАР».

Арменерча кинематографисташа довзийт кинохьежарашта «Сийна визаш» яхача Тотовенц Вагена дувцарах, режиссера-постановщика Малян Генриха оттадаь керда фильм.

Цу картино дувц революци ялалехьа армянски провинце хиннача вахаравх къеча лхьараи свидакей цIатIарча йоIаи юкъерча безамахи. Хьалдараша, цар харцонаша тоIабьича къонча наха къовсам болабу шоай праз бахьан.

Фильма керттера ролаш ловзаеш ба гIорбаьна актераш: Гуржий а Эрмалой а ССР-ий халкъа артистка, СССР Пачхьалкхен премие лауреат Чаурели Софико. ТIъо гаргга кинофильм да цо дакъа а лоацаш даьккха. Царех да «Тка ков», «Хевсурски баллада», «Сагот ма де», «Хьа кулгий йIовхал», кхыдераш. ХIаьта, 1979 шера Сан-Ремо (Итале) хиннача авторски фильмай XXII фестивале дикагIйола актриса лаьрхIар цох.

Иштта наха дукхавезаенна ва укх фильмо дакъа лоацаш вола Ф. Мкртчян а. Из дика вовза вайна «Кавказски ссар», «Айболит-66», «Мимино» яхача а кхыдолча фильмашкара.

Белгалдаккха деза, укх картине еша композитора Мансурян Тиграна яьъа хоза музыка хилар а.

●

«СА ВЕШИЙ ДИКА ВОШИЛГ ВА»

Из цIи йолаш ба Чехословакерча кинематографистий керда болх.

Керттерча даькъе из да безамах дола фильм. Тlаккха безам болча массаза а гIайгIеи гIозали, вIашагIкхетар а къастар а ма хулий.

Фильма керттера турпал — кхойтта шу даьна Павелно Мартин. Ший лоIам бовцаш воикхагIволча веший Гонзе техникумерча студенткаца Зузанаца болча безама теш хул цох. Къоначa безабеннарашта юкъе насткаста къовсам боал лоадам боацa хIема бахьан долаш. ХIаьта Мартина цхьанца дагадох — парна юкъе машар бувца а уж юха вIаш каоза а.

Гонзы эскаре тIавийхача Мартина хов Зузана бер хиларга хьежаш йолга, тIаккха, вIамагIволча воцас лоархI Гонзы дIавигалехьа из цуна техка хьайоалайта.

Мартина роль ловзаеш ва Чада Роман, Зузана — Шафранкова Либуше, Гонз — Грушинский Ян.

●

«ГЛОРИЯ»

Солаж Беллагарда романах даьккхад из фильм Французча кинематографисташа. Из да шин бера, Глорени Жакаи юкъерча дIенача безамах дола дувцар. Шоай итт шу даьннача хана чIоагIо лый цар массаза а цу безама тешаме хила. ТIом болабелча бераш къоастаду. Итт шера бах уж тайп-тайпарча мехкашки шоайла бувзам хипабеш а хьалха мо дукха безаш.

Глорена дагалаьттар кхоачашхул — цох балерина хул. Кхело юха а вIашагIтох беранбеннераш, баьда сел чIоагIа из вIашагIкхетар IатIкъарах Глори шамогаш хул. Лоро ма аллара, безам дика молха иле я, дукха метта алла еза йиIий.

Укх фильмо Глоре роль ловзаеш я французски актриса Жание Валери, Жан-Марсель Алек.

СУРТА ТIА: «Батах тIоара тохар» яхача фильмера кадр.

В. КОВАЛЕВА,
НГIАССР пачхьалкхен кино методкабинета йоккхагIйола редактор.

КООПЕРАТОРИЙ СПАРТАКИАДА

Юртарча потребительски кооперацe болхлой дика традици хиина дIааттад хIара шу чакхдоалаш республикански спартакиада елга.

Дахача шоаттен кIиранди деношка «Динамо» яхача стадионе хилар коопepаторий спартакиада.

Цуи программе дар маIанах а кхалнах а 100 метр бовдар, маIанах 400 метр бовдар, дIовхалла кхоссавалар, граната кхоссар, хьекоргах топаш кховсар, шахматехи шашкехи ловзар.

Спартакиада хьаеллаш хиннача параде дакъа лоацаш вар 200 совгIа спортсмен. Цул тIехьагIа хилар спортивни яхьаш. Дукхача спортсменашна дика толамаш даьхар укхаза.

КоталонаШ яьхачарна дIаелар призаш.

С. ВОРОНИН.

ДЕШАШ БА ЮРТАРА КОРРЕСПОНДЕНТАШ

Укх деношка дукха пох баьхкабар радио ЦIагIа. Укхаза шоай школа хьеллаш хьалдара заняти чакхъяккха эьнна вIашагIкхийтар болхлой а юртари а корреспонденташ.

Болх кхы а дикагIа тоабар, профессиональни говзал лакхъяр духьа Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен радион телевиденен комитето хIара шера хьеелл болхлой а юртарча а корреспонденташта лаьрхIа школа. Цига деша багIараш IомаIо журналистика лардаш, звукозаписа техника, передачаш кийчъю.

Школа хьайийлалар республика телевидене а радиовещане а председатела С. М. Лагутина. Цо дийцар болхлой а юртарча а корреспонденташта хьалхашка латтача декхарех. Журналиста А. В. Плясуляс йийшар «Къахьегамхошта коммунистически кхетам балара даькъера советски телевиденен радиои лоархIам» яха лекци. Программа, выпуска, письмой отдела заведующе С. М. Тасуева дийцар тахапарча кертерча декхарех, инженера В. А. Михайлова школе ладувгIарашта довзийтар радио ЦIа, передачаш дIаяхьар а дIаяздьар а.

Укхаза дешача юкъа хургболча корреспонденташта ешаргьа телевидене, радиовещане теорех а практиках а йола лекцеш. Цар дакъа лоацаргда семинарски занятеш, редакцей практически болхаца, телевизиоки а радио а передачаш кийчъеча.

ДIадахача шера санна школе дешаргда болхлой а юртарча а корреспонденташа, редколлегай доакъашхоша, пенгазетий активисташа, предприятей, совхозий, колхозий болхлоша, студенташа, школай дешархоша. Занятеш хургьа тIадоагIача шера май бетта кхаччалца.

С. СУЛТАНОВ.

НАХА ЮКЪЕ ЯРЖАРГЬЯ ФИЗКУЛЬТУРА

Юрташкарча физкультурниjчана чIоагIа гIадбаха тIаийцар «Физически культурен спорта дIахо а шерагIа йоаржаяра хьакъехьяра» КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советои бaь соцам.

Партийни, советски, профсоюзни организацей кулгалца «Урожай» яхача ДСО Нохч - ГIалгIай республиканскги Совето ший балха тIа керттера теркам тIабохийт физкультура коллективаша а республика ерригача юрта районашка а наха юкъе бу физкультурно-уnaхцIенони спортивни болх дегIабоалабара. ХIаьта цу даьке цхьадола хIамаш нагагIдаьннад тхола. Массови спортивни цIейши спартакиадаши чакхйоахилга традици а хиина дIаттад Грозненски, Наурски, Урус-Мартановски районии Аргунски городскойи санна йолча «Урожай» яхача ДСО советашка.

Нохч-ГIалгIайчен юрташка чIоагIа лоархIаш да футбол, волейбол, еза атлетика санна дола спорта тайпаши массе тайпара кIалтохаргах латари.

«Урожай» яхача ДСО Нохч - ГIалгIай организаце спорта цу доагIашка дакъа белгталара толамаш да. Масала, гIишлон материалийи гIишлон индустрен Аргунски комбинатера «Вайнах» яха футбольни команда укх массехк шера вIаштта эггара чIоагIагIа я Нохч-ГIалгIайчуя Российски «Урожай». хIаьта юрта районашкара берий футбольни клубаш «ТIоарска бургаци» «КIикалги» яхача клубий приз яккхар духьа лелальта республикански яхьашка котьяьнна ца Iеш, Российски Федерацe яхьашка а котало яьккхай цар, хIаьта «Лаьча» яхача командацарча къонача шалински футболисташа котало яьккхай «ТIоарска бургаци» яхача клуба приз яккхар духьа лелальча Ерригсоюзни яхьашка.

Укх шера юртаюкъарча спортсменашта юкъе Ерригсоюзна хьалхара моттигаш къувсача котало яьнккхай штангиста Сукашев Хьамзате, ший лоIамагIа кIалтохаргах латаш волча Асхабов Хьусейна, хIаьта тренера Аюбов ИбрахIама Iомаваьча г. Аргунерча Бисултанов Iумара Советски Союза чемпиона цIи яьккхай къоначарна юкъе самбох къовсаенна.

Тайп - тайпарча рангаш ла лелаьча яхьашка хьалхара, шолагIа, кхоалагIа моттигаш кIезига яьхаяц вай спортсменаша.

Белгалъякха лоера сона III-ча Ерригроссийски ловзарашка башха-дика къахьегамхои педагоги волча город Назранерча Мерешков Яхьяс Iомаваьча самбиста Цолоев Iайсас хьакьенха говзал. Кхыметтел вIалла аьттехьа а лер тIа доапача хьалашка а физически уnaхцIена, спортивни говзал лакха йолаш морально - денале гIулакхаш доахкаш болча спортсмений бIарча группа хьалкхельй тренера Я. М. Мерешкова. Вай буацараш, эггара хьалха, Парчиев Мухьмади Кукурхоеви ба — лакхача классах бола дзюдоисташ. КIезиг-дукха новкъа да вай кагий нах вай республика спортивни сий доакхачи дакъа лоацаш ца хилар. Кхыча тайпара хила а тарлора из, эьшна хет сона, нагахьа санна районе физкультурeи спорти дIахо дегIайоалалра, тренерско-преподавательски кадраши физкультурно - массови балха организатораши (инструктораш-методисташ) хьахаракара, шоаш болча моттигашка дIачIоагIбара хиланза даргдоаца хьалаш а хIаьта иштта дикагIа болча. Кукурхоев, Парчиев, Цолоев, кхыбараш санна болча спорсменашта чуIеча моттигий-бытовои хьалаш а вIаштIехьдахара кIезига дуккагIа уйла тIайохийтаре.

Назрановски районе хIана дика тоебаларгахьа лестаб физкультурно - уnaхцIенони спортивно - массовни болх, тоьал чIоагIъеннай, организационни хьисапа диллача, физически культура коллективаш, каст-каста бIарга йиш я назрановски спортсменаш республика а Российски Федераце а тайп-тайпарча спортивни яхьашка дакъа лоадаш. Цу гIулакха доккха новкъостал даьд, эггара хьалха, районии партийни организаце а цуи хьалхарча секретара А. А. Мякиева а, хIаьта иштта районии физкультурни организатора Дахкильгов Борисея —, юртарча физкультурни болама ветерана, университете физвоспитане факультет чакхъяккхачул тIехьагIа халача балха тIа шийна фу карагIдоал хьажа районе ваха лайнача (нагтахьа мара хулаш доаца хIама). Къоначa, тоьал хьинар долаш волча Азиев Русланеи. ЧIоагIа хала ца хийтача далац Назранерча районa халкъа депутатий Совета исполкомо лакхера образовании яьккха специалисташ а болаш районе болх бе баьхкача къоначарна марай сеcсаган чуIеча моттигий-бытовои хьалаш вIаштIехьдахара цхьаккха хIама ца яь хилар. Назранерча районерча новкъосташа дагадохийта лоара сона, специалисташ шоай моттигашка чIоагIбийтара дахьа дарглоацача керттерча гIулакхех цаI — из цар чуIеча моттигий-бытовой хьалий дегиа терко елга хилар.

Кхыча районел башхагIа — Назрановски районa ший я къаьнара специальни дешара заведени — совхоз-техникум. Цу техникума я хIанзарчарех йола тIехдика спортивно - техническа база. СовнагIа хургйиц, Назрановски совхоз - техникума яр санна йола спортивни база республикерча цхьанна а дешара заведене (цу даькъе кхаь вуза а) яц яьча.

Кхыча тайпара да массови физкультура гIулакх МагIалбика районе. Райoна физкультура коллективашна боагIаш бола организационни болх баьбале а, районе геттара эсала лел массови спортивни мероприятеш, спортивно - уnaхцIенон болх. Из бакъду укх тайпарча масало. Укх шера «Урожай» яхача ДСО республикански совето III-ча Ерригроссийски ловзарий программах 18 спортивни мероприяти чакхъяьккхай, цхьабакъда, мел чIоагIа халахете а, царех цхьаннена а дакъа лаьцадац МагIалбика районa викалаша.

Кхы дикагIа латтац гIулакх Сунженски районе а — дукха ха йоацаш а тIехьа РСФСР-о дикагIа хиннача физкультурни цхьан организаце.

Юртара физкультурни болам дерттIа дегIабоалабара новкъарленаш еш йола проблемаш кIезига яц. Царех да республика юрташка хIанзарчарех дола спортивни гIирсаш ца хилар, материальни база эсала хилар физкультурни организаторий квалификаци лоха хилар, цу дешашка дIахьажа боахамий дукхача кулгалхошта ца лар.

Укх шера сентябрь бетта КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои тIаийцача соцам тIа массови физкультура социальни лоархIам дукха а лакхагIча боарам тIа боаккхаш айбу, предприятейи учреждениеи кулгалхошти, декхар а даь, тIадоагIадаьд производственни дешашца цхьана организацешка массови физкультурeи спорти дегIайоалалрца дувзаденна дола дешаш а къестаделга иштта общественни организацешa а цу балха юкъе эггара хьинаргIча тайпара дакъа лоацаргдолга.

Д. АЛЬТЕМИРОВ,
«Урожай» яхача ДСО республикански совета председатель, НГIАССР культура заслуженни болхло.

> **КЕРДА ФИЛЬМ**
> ## «Тегеран-43»
> Республика экранаш тIа арадоалаш да XIV Ерригсоюзни кинофестивала керттера приз, Москве хиннача XII Дунен лалкъашта юкъерча кинофестивала деши приз яьккха дола керда художественни фильм
>
> **«ТЕГЕРАН-43» (ши сери)**
>
> Фильм оттадьраш ба бовзаш бола советски режиссераш Алов Александри Наумов Владимири.
>
> Фильме ловзараш ба бовзаш бола советски дозал арахьарси актераш: Костолевский Игорь, Белохвостикова Наталии, Ален Делон, Юргенс Курд, Джигарханян Армен, Филозов Альберт, Жад Клод, Жере Жорж, Стриженов Глеб.
>
> Натурни сурташ даьхад Париже, Лондоне, Нью-Йорке.
>
> Фильм даьккхад СССР — Швейцаре — Франце цхьана.
>
> Нохч-ГIалгIай кинопрокат.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «ГIуйранара гимнастика».
10.05 — «Американская трагедия». Телевизиони дукхасерийни художественни фильм. «Тоамбола общество» яха хьалхара дакъа.
11.15 — «Халкъа творчество». Телевизиони обозрени.
11.50 — «Дивногорцы». Телевизиони документальни фильм.
12.20 — «Кердадараш».
15.00 — «Кердадараш».
15.50 — Узбекски ССР хьакилара шера лелаь йола телевизиони документальни фильмаш программа.
16.50 — «Узбекистана комсомола премие лауреата «Лазги» яхача вокально-хореографически ансамбла концерт.
17.20 — «Эрсий къамаьл»
17.50 — «Бераша оаккхарех». Ленинградера передача.
18.20 — «Къахьегама сийлен байрах лелараш». Узбекистана плат... делакхой.
18.35 — Октябрь вIeparIча Москоски музыкальни училища темброви баккий оркестра концерт.
19.00 — «Майрала даь гIулакх». Тула молстатIчоа духьалаттара 40 шу дизарга.
19.30 — «Сахьерлане котлаш».
19.45 — «Тахан дунен тIа».
20.00 — «Алкоголизм». Лора къамаьл.
20.30 — А. Хачатурян. «Спартак» яхача балета мукъмех дола ловзам. ДIалохк Московски пачхьалкхен симфонически оркестро.
20.50 — «Американская трагедия», яхача телевизиони дукхасерийни художественни фильма премьера. «Иллюзи» яха шолагIа дакъа.
22.00 — «Ха».
22.35 — «ДоттагIий йоакъамаш».
23.20 — «Тахан дунен тIа».
23.35 — СССР халкъа артиста Б. Штоколова концерт.

II ПРОГРАММА.

9.00 — «Ха».
9.45, 10.40 — «Енисера къаьнаш». Телевизиони документальни фильм.
10.05, 12.05 — Французски мотт. Iомабара шолагIа шу.
10.35, 11.35 — Физика. 10 класс. Механически талгIенаш. Оаза.
11.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Планеташ.
12.10, 13.40 — Географи. 6 класс. Африка. Саванний баьццагIаши са дола вIаьаши.
13.10 — «Шахматни школа».
14.10 — «Термиташ». «Женски хьунаш». Iилман-популярни фильмай программа.
14.40 — А. Гайдара вахари цуи кинижаши.
15.25 — ЭКРАН—ХЬЕХАРХОЧОА. Истори. 8 класс. Социалисташ-утописташ.
15.55 — В. Иванов. «Бронепоезд 14—69».
17.00 — КПСС XXVI съезда материалаш тохкачарна. «Ленинц парте съезд». Документальни фильм.
18.45 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
19.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIолаш».
19.20 — Киножурнал.
19.30 — «Яздархои литератураи». С. Озиев (гIалгIай меттала)
20.00 — Юкъоразта юкъе футбола йола Европа чемпионат. СССР вIашагIтеха команда — ЧССР вIашагIтеха команда. Тбилисера передача. Перерыве — «Бийса дика хила хьуна шун, бераш!».
21.45 — «Иллеш вал Бржевски Ирмас». Фильм-концерт.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Кхерам боацаш». Художественни фильм.

28 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — ГIуйранара гимнастика.
10.05 — «Американская трагедия» Телевизиони дукхасерийни художественни фильм. «Иллюзи», яха шолагIа дакъа.
11.15 — «Хьаде тхоца, хьаде оала санна, хьаде тхоа дикагIа», ГДР-ра передача.
12.05 — «Кемаш ду моха». Телевизиони документальни фильм.
12.30 — «Кердадараш».
15.30 — «Кердадараш».
15.50 — Ереване хиннача IX Ерригсоюзни телевизиони документальни фильмай фестивала призаш яьхача фильмай программа.
16.45 — «Даьхен Iалам».
17.05 — «Мичад шо, зурманчаш!»
17.35 — «Объектив»
18.10 — Хоккея йола СССР чемпионат «Трактор» — ЦСКА. ШолагIеи кхоалагIеи периодаш. Челябинскера трансляци.
19.45 — «Тахан дунен тIа».
20.00 — «Оала БАМ хьаьна».
20.30 — Футбола йолча дунен юкъерча чемпионата отборочни матч. СССР вIашагIтеха команда — ЧССР вIашагIтеха команда Тбилисера передача.
22.00 — «Ха».
22.35 — Документальни фильм.
23.20 — «Тахан дунен тIа».
23.45 — Центральни телевидени Ерригсоюзни радиои симфонически эстрадни музыкай оркестра концерт.

II ПРОГРАММА.

9.00 — «Ха».
9.15, 10.40 — «Талгата лакха сигале». Документальни фильм.
10.05, 12.05 — Немецки мотт.
10.35, 11.35 — Географи. 7 класс. СССР фордаш.
11.05 — ПТУ вешатен семнен Iомабу. Алат лелаерхой.
12.40, 13.40 — Юкъара биологи 9 класс. Наследственности зунедалуй хилари.
13.10 — «Шоана, дай-ноанoй».
14.10 — «Хьа ленински библиотека». «Кагиркой союзий лелараша».
ЭКРАН — ХЬЕХАРХОЧОА
14.50 — Истори. 6 класс. Юкъерча бIаь шерерча городе.
15.20 — Природоведени. 2 класс. ГIуйрена колхозе.
15.40 — Советски драматурги бъахьегама теми.
18.00 — «Замплоо», (гIалгIай меттала).
18.40 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
19.00 — Революци хьаьлр. Художественни фильм. 5 сери. «Оборотцев».
20.40 — «Халкъа депутатий Совета».
21.00 — «Бийса даьккъал хийла шун бераш!».
21.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
22.00 — «Ха».
22.35 — «ЦIа хьаьде сиязи». Телевизиони художественни фильм.

РАДИО

27 ОКТЯБРЬ

6.30 — «Юртара гIуйре» (эрсий меттала).
6.50 — Передачай программа.
7.00 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
8.20 — «Черногорский» совхоза трактoриста Кахаев Iайнаста доьхийта музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).
8.45 — «Патриоташ-интернационалисташ кхебе» (эрсий меттала).
9.25 — Декхараш тIаийцад. Миштa кхоачашду уж (нохчий меттала).
9.40 — КПСС XXVI съезда решенеш — вахаре! «Бехктоххам, инициатива, тIахьожам». Беседа (гIалгIай меттала).
9.55 — Музыкальни антракт.
12.15 — «Тхога наду» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
12.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
16.15 — Передачай программа. Хоттам (эрсий меттала).
16.18 — «Юртбоахаме тьаьхле лелараштa!» Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.

УКВ.

19.00 — «Серго Орджоникидзе» яха радиокомпозици.
19.11 — «Даймехках дола иллеш».
20.43 — Инструментальни музыкаш
21.17 — Шерра йовзаш йола ашараш. Концерт.

28 ОКТЯБРЬ

6.30 — «Iилма—производствона» (эрсий меттала).
6.45 — Передачай программа.
7.00 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.20 — «Илли» яхача ансамбла солисташ иллеш оал». Концерт (нохчий меттала).
12.15 — «Империализма тIемаблоков йола политика». Беседа (эрсий меттала).
12.30 — «Барт тайпача деллаеш (гIалгIай меттала)
12.50 — Музыкаш (эрсий меттала).
17.00 — Передачай программа, Хоттам (эрсий меттала).
17.01 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени». (нохчий меттала).
17.15 — «Боккхийчарна берех доьцаш». «Чоккаш хилараш бераш лораде». Беседа (гIалгIай меттала).
17.30 — «Кхоати лоралеш — хIаране декхар» (гIалгIай меттала).
17.45 — «Гоирин деллалгa дегIадоалалар лоархIаме гIулакх да». Беседа (нохчий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — «Цхьан юрта» яха радиоспектакль. Автор М. Мусаев.
20.00 — Моттигерча композиторий произведенеех оттадаь концерт.
21.50 — Нохч-ГIалгIайчен иллеши ашараши.
22.52 — «Иллецара вIашагIкхетар».

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грозные моркаш а йолаш, бийсана малхбузехьара 5 — 10 метр чIоагIен дийнахьа малхбоалехьара 2 — 7 метр чIоагIен мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 10 — 15, Грозне — 12 — 14 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а хиларга, тайп-тайпара гIоргIа хьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 2 — 7, дийнахьа 11 — 16 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ГIОРГИЙН-ТЕ ПОЕЗДАШ ЛА—МАНША КIАЛГIОЛЛА

Кхоачашхургдий-те Англен Францен дукхахча инженерашта ши бIаь шера дагадоаллаш дола шин мехка юкъе лаьттана кIалгIолла тоннель йоаккхилга? Из дош хIанз а шерра дувцаш да малхбузехьарча газетий оагIонаш тIа. ХIаьта из бахьан доацаш а дац. Сентябрь бетта Франце президента Ф. Миттерана Великобритане премьер - министрана М. Тэтчерга хинна переговораш [illegible] Ла-Манша кIал гIолла тоннель [illegible] проекта гIалкха а хьаькха.

Эггара хьалха [illegible] 1802 шера французски инженера Альберто Маттьюс чертежашка. [illegible] йиъ говр а йоаллаш йола эпипаж, хIаьта пунна тIагIолла форда талгIеш тIа лелаш да парусаш йола кемаш. ТIеххьарча 170 шера оттаьй Францеией Англенеи юкъе лаьттана кIалхара вишъ биллараx йола бIаьгарга проект. XIX-гIа бIаьшере ехьаеннача хана, Великобританех низ бола индустриальни держава [illegible] «фордий наьна» хIама тIада йиш йоацача изоляце ше хилча тIабоагIа моллагIа кхерам кIезиглуш санна хетар.

XX-гIа бIаьшере ехьаеннача тIехьагIа Ла-Манша кIал тоннель яккхара проектана еш хиина дукха дувцаш дIаьлар. Англи «Юкъарча рынка» юкъеяхача хана [illegible] эзараш кубометраш доладьтта. Цхьабакъда 1975 шера цу гIишлонга 1 миллиард стерлингий фунт дIагIоргйолга хайча, цу зама хиннача английски правительства решени йиш проекта отказ де аьнна. Цу тIеххьара «харц хиппача гIона» дола ший тайпара «шамиппин» а хиина дагтийсиш [illegible] чу а болаш йола йоккха аьшкабетони турба. Посадаш ухаргьа цу чу гIолла хувцалуш, хаьдлача хана цхьан оагIорахьа, вокх хана вокх оагIорахьа. Проектага гIоргбола мах 600 миллион стерлингий фунт я. Из проект кхоачашъяр лозаш ЕЭС-а чубоагIа кхы массехк мохк а ба. ЛерхIеш за, нагахьа санна [illegible]

[illegible] тарлуш долча зенах пачхьалкхе лорас гIертилга да из.

Из план кхоачашъеча ниiслуш йолча цIенхашттарча халонашта юкъе белгалдоах малхбузеевропейски кепайоазоно, цунах шоашта керда, низ бола конкурент хилар кхераш йолча форда транспортни компанеи оагIорахьара нийслургйола дуьхьалонаш.

Специалисташа лерхIача тайпара, дIахо проекта хьакъехьа хила езача тайп-тайпарча переговораша, тохкамаша [illegible]

М. КОЧЕТКОВ, (ТАСС).

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителга — 2-85-07; бехктоххама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаший — 9-24-07; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05317. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4013.